

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
УЛУТТУК БАНКЫ**

**2020-жылдын I чейреги үчүн
акча-кредит саясаты жөнүндө отчет**

**Бишкек
2020-жылдын май айы**

Акча-кредит саясаты жөнүндө отчет Улуттук банк тарабынан чейрек сайын жарыяланып турат. Инфляциянын негизги факторлорун иликтөөлөргө жана болжолдоолорго, ошондой эле тышкы чөйрөдөгү жана Кыргыз Республикасындагы экономикалык жагдайдын өнүгүүсүнө баа берүүлөргө негизделген акча-кредит саясаты боюнча Улуттук банктын чечимдери жөнүндө коомчулукка маалымат берүү отчеттун максаты болуп саналат.

Кыргыз Республикасындагы акча-кредит саясаты

Тиешелүү акча-кредит саясатын жүргүзүү аркылуу баа туруктуулугуна жетишүү жана аны колдоого алуу **акча-кредит саясатынын максаты** болуп саналат.

Акча-кредит саясатынын негизги инструменти – Улуттук банктын эсептик чени. Жүргүзүлүп жаткан акча-кредит саясатын өркүндөтүү жана натыйжалуулугун арттыруу максатында, 2014-жылы Улуттук банк акча-кредит саясатынын жаңы негизине өткөн, ага ылайык Улуттук банктын эсептик чени акча рыногундагы каражаттар наркынын көрсөткүчү болуп саналат. Акча-кредит саясатынын операциялык багыты катары акча рыногунун кыска мөөнөттүү пайыздык чендери эсептелет. Жаңы негизге өтүү максаты катары банктар аралык кредиттик ресурстар рыногун өнүктүрүүгө жана экономиканын реалдуу секторун колдоого багытталган акча-кредит саясатынын пайыздык каналынын ишинин таасирин күчөтүү саналат.

Акча-кредит саясатынын сандык көрсөткүчү – инфляцияны орто мөөнөттүү мезгилде 5-7 пайыз чегинде кармап туруу. Акча-кредит саясатын иштеп чыгуу жана аны ишке ашыруу Акча-кредит саясатынын орто мөөнөттүү мезгилге каралган негизги багыттарынын алкагында жүзөгө ашырылат.

Улуттук банктын акча-кредит саясаты келечекке багытталган саясат болуп саналат, анткени, акча-кредит саясаты жагында кабыл алынган чечимдердин өлкөнүн негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөрүнө таасири белгилүү бир лаг менен жүргүзүлөт. Акча-кредит саясаты Кыргыз Республикасында жана тышкы чөйрөдө экономикалык жагдайдын өнүгүшү боюнча макулдашылган жана экономикалык жактан негизделген болжолдоолордун натыйжасында алынган, кыска мөөнөттүү жана орто мөөнөттүү мезгилдерге каралган инфляция боюнча болжолдоолордун негизинде иштелип чыгат.

Коммуникациялык саясат Улуттук банктын акча-кредит саясатынын негизги инструменттеринин бири болуп саналат. Калкка маалымат берүү жана тиешелүү инфляциялык күтүүлөрдү калыптандыруу максатында, Улуттук банк тарабынан үзгүлтүксүз негизде пресс-релиздер чыгарылып, акча-кредит саясаты маселелери боюнча пресс-конференциялар өткөрүлүп турат. Улуттук банктын өлкөдөгү күндөлүк жана күтүлүп жаткан макроэкономикалык жагдай боюнча баа берүүсү Акча-кредит саясаты жөнүндө отчетто ар бир чейректин үчүнчү айынын башталышында жарыяланып турат. Улуттук банк Башкармасынын эсептик чен өлчөмү маселеси боюнча отурумдарынын графиги банктын расмий интернет-сайтында жарыяланат.

2020-жылдын I чейреги үчүн акча-кредит саясаты жөнүндө отчет Улуттук банк Башкармасынын 2020-жылдын “26” майындагы № 2020-П-07/30-2-(ДКП) токтому менен жактырылган.

Мазмуну

1-глава. Тышкы чөйрө	7
1.1. ЕАЭБге мүчө өлкөлөрдүн жана соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн экономикалык өнүгүүсү	7
1.2. Дүйнөлүк товардык-чийки зат рыноктору	11
2-глава. Макроэкономикалык өнүгүү	15
2.1. Товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр рыногунда суроо-талап жана сунуш	15
2.2. Тышкы сектор	18
3-глава. Акча-кредит саясаты	21
3.1. Акча-кредит саясатын ишке ашыруу	21
3.2. Финансы рыногунун инструменттери	24
3.3. Монетардык индикаторлор динамикасы	29
4-глава. Инфляциянын динамикасы	31
4.1. Керектөө баа индекси	31
4.2. Болжолдоону факты менен салыштыруу	32
5-глава. Орто мөөнөткө каралган болжолдоолор	33
5.1. Тышкы чөйрө жөнүндө божомолдор	33
5.2. Орто мөөнөткө каралган болжолдоо	36
1-тиркеме. Негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөр	41
2-тиркеме. Глоссарий	42
3-тиркеме. Кыскартылган сөздөрдүн тизмеси	44

Резюме

2020-жылдын I чейреги ичинде дүйнө жүзү боюнча COVID-19 коронавирус инфекциясынын тарап кетишинен улам бийликтер тарабынан өзгөчө чектөө чараларын киргизүүсү талап кылынгандыктан, тышкы чөйрөдө олуттуу өзгөрүүлөр жүргөн, алар Кыргыз Республикасында кыска жана узак мөөнөттүү келечекке экономиканын өнүгүү тенденциясын да кыйла өзгөрткөн.

Тышкы шарттар Кыргыз Республикасынын экономикасына олуттуу таасир тийгизип, 2020-жылдын март айында алар кыйла начарлаган. Отчеттук мезгилде Кыргыз Республикасынын соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрүндө экономикалык жигердүүлүк коронавирус инфекциясынын тарап кетишинен улам киргизилген чектөөлөрдүн натыйжасында басандаган. Дүйнөлүк мунай рыногунда суроо-талаптын кескин түрдө кыскарышынын натыйжасында ОПЕК+ макулдашуусунун токтотулушу мунайга баалардын терс мааниге чейин төмөндөшүн шарттаган, бул соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн улуттук валюталарынын нарксыздашына алып келген. Отчеттук мезгилдин акырына дүйнөлүк суроо-талаптын кыскаруусунун алкагында дүйнөлүк азык-түлүк рынокторунда баалар төмөндөй баштаган. Ал эми алтынга суроо-талап жогорулап, анын ичинде логистика жагында проблемалар келип чыккандыктан рынокто айрым бир тартыштык орун алгандыктан, анын баасы жогорулай баштаган.

2020-жылдын январь-февраль айларында экономиканын орточо өсүшү март айында өзгөрүп, экономикалык өсүш көрсөткүчтөрү кескин түрдө төмөндөгөн (2019-жылдын март айында -2,8 пайыз), бул Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн өлкөдө коронавирус инфекциясынын тарап кетишине бөгөт коюу максатында көргөн бир катар чектөө чараларынын натыйжасында келип чыккан.

2020-жылдын I чейрегинин жыйынтыгы боюнча экономиканын өсүшү 1,5 пайыз (2019-жылдын I чейрегинде 5,2 пайыз), “Кумтөр” ишканаларын эске албаганда 0,8 пайыз (2019-жылы 1,3 пайыз) деңгээлинде түптөлгөн. Өлкөгө акча которуулар агымынын андан ары кыскарышы уланып, орточо ички керектөө шартталган.

2020-жылдын биринчи чейрегинде соода балансы, экспорттун төмөндөөсүнө салыштырмалуу импорттук операциялардын алдыга озуп кеткен кыскарышынын таасири алдында түптөлгөн. Экспорттун кыскарышы алтынды эске алуусуз товарларды сунуштоо динамикасы менен шартталган. Импорт бардык функционалдык топтордун азайуусунун таасири астында түптөлгөн. Натыйжада өлкөнүн соода балансынын тартыштыгы 365,4 млн АКШ доллары өлчөмүндө түптөлгөн. Тышкы соода жүгүртүү көлөмү¹ 15,9 пайызга төмөндөп, 1,3 млрд АКШ долларын түзгөн.

Фискалдык сектор COVID-19 байланыштуу кошуна мамлекеттер менен чек араны жабуудан жана чектөө чараларын киргизүүдөн улам бажы жана салыктык түшүүлөрдүн алынбай калышынын натыйжасында мамлекеттик бюджеттин киреше жана чыгаша бөлүктөрү ортосунда олуттуу ажырым менен мүнөздөлгөн. 2020-жылдын I чейрегинин жыйынтыгы боюнча мамлекеттик бюджет тартыштыгы 5,6 млрд сомду же ИДӨгө карата 5,0 пайызды түзгөн.

Отчеттук чейректин акырына инфляциянын, эң башкысы, азык-түлүк түзүмүнүн жана бааларды коррекциялоонун эсебинен тездеши байкалган. 2020-жылдын март айында жылдык инфляция көрсөткүчү 5,9 пайызды түзгөн. Учурдагы кескин экономикалык шарттарда инфляциянын убактылуу тездеши 2020-жыл ичинде анын орточо мааниси бир маанилүү чекте сакталуу менен байкалат.

Монетардык сектордо жагдай анча олуттуу өзгөргөн эмес. Акча рыногунда кыска мөөнөттүү чендердин акырындап жогорулагандыгы байкалган, ал Улуттук банк тарабынан белгиленген чекте катталган. Каттышуучулардын жигердүүлүгү банктар аралык кредиттик жана валюта рынокторунун сегменттеринде сакталып турган.

¹ Маалыматтар ФОБ баасында Улуттук банктын кошумча баа берүүлөрүн эске алуу менен берилген.

Вирустун тарап кетишинен улам терс таасирлерди жеңилдетүү үчүн макропруденциалдык жана монетардык саясат чараларынын кеңири катары колдонулган.

Дүйнөлүк мунай рынокторундагы белгисиздик, орус рубли жана тенгенин курсунун өзгөрүүсү, өлкөгө чет өлкө валютасынын агымынын төмөндөөсү ички валюта рынокторунда басымды шарттаган. 2020-жылдын башталышынан тартып АКШ долларынын сомго карата расмий курсу 16,3 пайызга (31-мартына карата) өскөн.

1-глава. Тышкы чөйрө

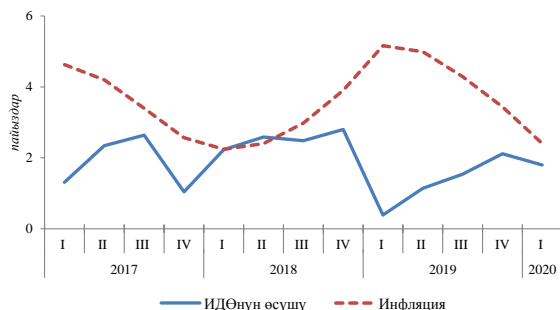
1.1. ЕАЭБге мүчө өлкөлөрдүн жана соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн экономикалык өнүгүүсү

Кыргыз Республикасынын соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрүндө экономикалык жигердүүлүк басаңдаган. Отчеттук мезгил ичинде Россияда ИДӨнүн алгылыктуу өсүшү түптөлгөн, мында бир мезгилдин акырына коронавирус инфекциясы эпидемиясы менен күрөшүү боюнча чектөө чараларынын алкагында ишкердик жигердүүлүгүнүн басаңдоосу байкалган. Россияда инфляция бир жолку проинфляциялык факторлордун алкагында бир аз тездеп, бирок Россия Банкынын максаттуу көрсөткүчүнөн төмөн катталган. Казакстан экономикасынын өсүшү басаңдап, ал эми инфляция тездеген, бул негизинен карантиндик чаралардын киргизилиши жана энергопродукцияларына баалардын өсүшүнө байланыштуу болгон. Беларусияда тышкы экономикалык конъюнктуранын начарлоосунун алкагында ИДӨнүн төмөндөшү катталган; инфляция Беларусь Республикасынын Улуттук банкы тарабынан белгиленген таргетке жакындаган. Арменияда экономикалык жигердүүлүк көрсөткүчү COVID-19 пандемиясынан улам киргизилген чектөөлөрдүн натыйжасында басаңдаган. Кытайда биринчи жолу экономиканын төмөндөшү байкалган, мындай жагдай өлкөдө коронавирус инфекциясынын келип чыгышы менен шартталган. АКШ экономикасы 1930-жылдардагы Улуу депрессия мезгилинен берки олуттуу кризиске учуроодо.

Россия

1.1.1-график. Россияда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булагы: Россия Федерациясынын Экономиканы өнүктүрүү министрлиги, «Блумберг» МА, Росстат

I чейректе Россияда ИДӨнүн өсүш арымы 1,8 пайызды түзгөн¹. Тармактар боюнча алып караганда ИДӨнүн өсүшүнө соода жүргүзүү жана иштеп чыгаруу өнөр жай тармактары түрткү берген (салымдар тиешелүүлүгүнө жараша 1,0 жана 0,4 п.п. түзгөн).

2020-жылдын алгачкы эки айы ичинде Россияда ички суроо-талап, экономикада жалпы суроо-талапка алгылыктуу таасирин тийгизген реалдуу эмгек акынын өсүшү жана бюджеттик чыгашалардын жандануусу шарттарында жогорулоо динамикасына ээ болгон. Бирок, өтүп жаткан жылдын март айында,

мунайга баанын кыйла төмөндөөсү жана коронавирус инфекциясынын пандемиясынан улам ишкердикти жүргүзүү жагында чектөө чараларын киргизүү сыяктуу терс факторлордун таасири астында жагдай кыйла өзгөргөн.

Глобалдуу жигердүүлүктүн басаңдоосу шартында тышкы суроо-талаптын кыскаруусу байкалган, бул товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр экспортунун кыйла азайышына (2019-жылдын ушул эле мезгилиндеги көрсөткүчкө салыштырганда - 13 пайыз) жана тышкы соода профицитине алып келген (-31,7 пайыз)². Ошол эле учурда товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр импорту орус рублинин курсунун төмөндөөсүнүн жана коронавирус инфекциясы пандемиясына каршы көрүлгөн чектөө чараларынын алкагында 1 пайызга кыскарган.

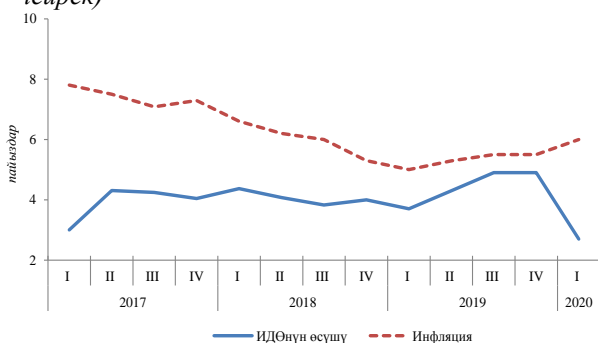
¹ Россия Федерациясынын Экономиканы өнүктүрүү министрлигинин баа берүүсү.

² Россия Банкынын баа берүүсү.

Отчеттук мезгилде инфляция жогору база таасиринен улам жана дезинфляциялык факторлордун басымына байланыштуу, максаттуу деңгээлден жана өткөн жылдагы тиешелүү көрсөткүчтөн төмөн түптөлгөн. Алсак, 2020-жылдын I чейрегинде инфляция 2019-жылдын ушул мезгилинде катталган 5,2 пайыздан 2,4 пайызга чейин басаңдаган. Кароого алынган мезгилде керектөө товарларына баалар 2,0 пайызга, азык-түлүктөн башка товарларга – 2,5 пайызга жана кызмат көрсөтүүлөргө – 2,9 пайызга өскөн. Мында, кароого алынган мезгилдин акырына орус рублинин курсунун төмөндөөсүнөн жана керектөө рыногунун айрым сегменттеринде суроо-талаптын жогорулашынан улам инфляциянын бир аз күч алышы байкалган (2020-жылдын март айында инфляция жылдык мааниде алганда 2,5 пайызды түзгөн).

Казакстан

1.1.2-график. Казакстанда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы (өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата)

Булагы: Казакстан Республикасынын статистика боюнча агенттиги, Улуттук банктын эсептөөлөрү

2020-жылдын I чейрегинде Казакстан экономикасынын өсүш арымы кыйла басаңдаган. Жалпы алганда 2020-жылдын алгачкы үч айы ичинде Казакстанда ИДӨнүн өсүш арымы 2019-жылдын январь-март айларындагы 3,8 пайызга каршы 2,7 пайызды¹ түзгөн. Казакстан экономикасынын өсүшү, негизинен, инвестициялык суроо-талаптын (+5,1 пайыз) артышы менен шартталган, бул курулуш секторунда (+11,7 пайыз) өндүрүш көлөмүнүн көбөйүшүнө алып келген, ошондой эле байланыш (+10,5 пайыз), өнөр жайы (+5,8 пайыз) жана айыл чарба

секторлорунун өсүшү (+2,5 пайыз) менен камсыздалган.

Мында, 2020-жылдын январь-март айларында экономиканын өсүшүн кечендеткен фактор катары 2020-жылдын 16-мартында өлкөдө коронавирус инфекциясынын тарап кетишине жол бербөө максатында, бүтүндөй республика боюнча карантин чарасынын киргизилиши саналат. Мындай чектөө чараларынын киргизилиши соода (3,6 пайызга), транспорт (4,7 пайызга), жашоо жана тамактануу кызматтары (12,1 пайызга), ошондой эле кара металлургия (13,0 пайызга) секторлорунун жылдык мааниде жигердүүлүк көрсөткүчтөрүнүн төмөндөшүнө алып келген.

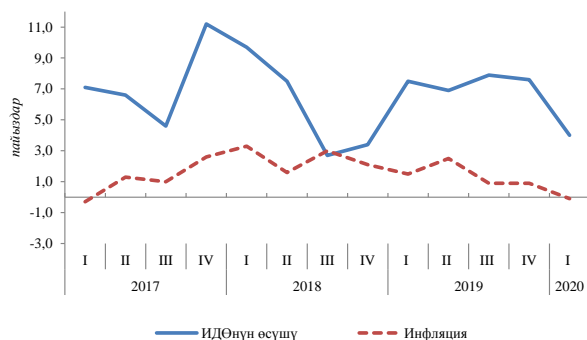
2020-жылдын I чейрегинде Казакстанда инфляция жылдык мааниде алганда 2019-жылдын ушул эле мезгилиндеги 5,0 пайызга каршы 6,0 пайыз деңгээлинде түптөлгөн жана эң башкысы, азык-түлүк товарларына баалардын өсүшү менен шартталган. Баалардын негизги өсүшү март айында байкалган (6,4 пайызга), ал мунайга баанын өзгөрүлмө динамикасынан улам келип чыккан.

¹ Казакстан Республикасынын Улуттук экономика министрлигинин алдын ала маалыматтары боюнча.

Армения

1.1.3-график. Арменияда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булагы: Армениянын Улуттук статистика кызматы, «Блумберг» МА, Армения Республикасынын Борбордук банкы

Армениянын 2020-жылдын биринчи чейрегинде экономикалык жигердүүлүк көрсөткүчү¹ коронавирус эпидемиясына байланыштуу жагдайдын алкагында 4,0 пайызга чейин басандаган (өлкөдө 16-марттан тартып чектөө чаралары киргизилген).

Улуттук статистика комитетинин маалыматына ылайык, Армениянын экономикалык жигердүүлүк көрсөткүчү алдын ала маалыматтар боюнча, 2020-жылдын январь-март айларында 2019-жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда 4,0 пайызга өскөн. Мында март айында февраль айына салыштырмалуу көрсөткүч 0,2 пайызга, ал

эми 2019-жылдын март айына салыштырганда, 2020-жылдын март айында экономикалык жигердүүлүктүн басаңдашы 4,9 пайызды түзгөн. 2020-жылдын январь-март айларында өнөр жай продукциясын өндүрүү көлөмү өткөн айга салыштырмалуу 2,0 пайызга, ал эми 2019-жылдын март айына салыштырмалуу 1,9 пайызга кыскаруу менен 2019-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда 8,7 пайызга өскөн. Айыл чарба чөйрөсүндө өндүрүш көлөмү I чейрек ичинде 4,5 пайызга жогорулаган.

Өнөр жай продукциясынын көлөмү 8,7 пайызга, дүң айыл чарба өдүрүшү – 4,5 пайызга жогорулаган. 2020-жылдын январь-март айларында курулуш көлөмү өткөн жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда 9,4 пайызга төмөндөгөн, соода чөйрөсүндө өсүш 0,2 пайызды түзгөн, ал эми сунушталган кызмат көрсөтүүлөр көлөмү 5,5 пайызга жогорулаган.

2020-жылдын январь-март айларында керектөө баа индекси 0,1 пайызга, ал эми өнөр жай продукциясына баа индекси – 0,1 пайызга төмөндөгөн. Электр энергиясын өндүрүү көлөмү 14,8 пайызга өскөн.

Коронавирус инфекциясынын тарап кетишинен улам түптөлгөн жагдайга байланыштуу өлкөнүн 2020-жылга каралган мамлекеттик бюджетти жаңыртылып, экономиканын өсүшүнүн мурдагы көрсөткүчү 4,9 пайыздан 2,0 пайыздык төмөндөөгө алмаштырылган. Армения Борбордук банкынын баа берүүсү боюнча 2020-жылы экономиканын өсүшү 0,7 пайызды түзөт, ал эми 2021-жылы 7,2 пайызга чейин калыбына келтирилет.

ЭВФтин болжолдоосу боюнча 2020-жылы Арменияда экономиканын төмөндөшү 1,5 пайыз деңгээлинде, 2021-жылы өсүш 4,8 пайыз чегинде күтүлүүдө.

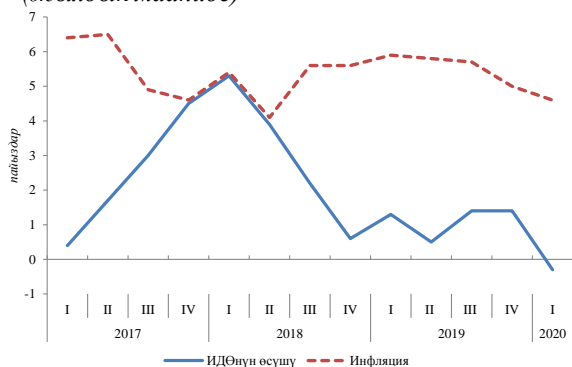
Дүйнөлүк банктын болжолдоосуна ылайык, оптимисттик сценарийге ылайык Армения экономикасынын өсүшү 2020-жылы 1,7 пайызды, ал эми инфляция 3,0 пайызды түзөт.

Fitch Ratings эл аралык рейтингдик агенттиги 2020-жылы экономиканын 0,5 пайызга чейин басаңдашын болжолдоодо. ЕАӨБнын акыркы болжолдоосуна ылайык, 2020-жылы Армения ИДӨсүнүн өсүшү 1,7 пайызга басаңдайт.

¹ Экономикалык жигердүүлүк көрсөткүчүндө өндүрүлгөн товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр көлөмү камтылат, бирок ИДӨгө салыштырмалуу анда кыйыр салыктар эсепке алынбайт (КНС жана акциз).

Беларусь

1.1.4-график. Беларуссияда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы (жылдык мааниде)

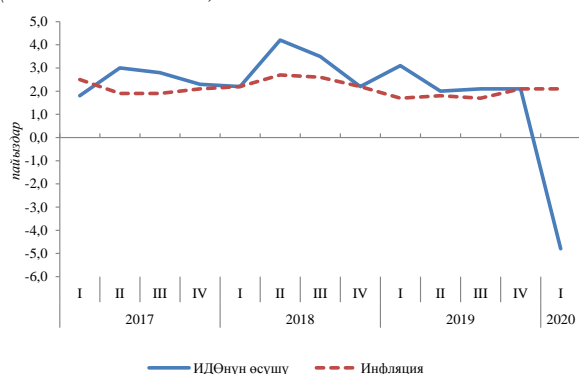
Булагы: Беларусь Республикасынын Улуттук статистикалык комитети

семирткичтерин экспорттоо көлөмүнүн төмөндөшү, ошондой эле товарларды жана кызмат көрсөтүүлөрдү таза экспорттоонун кыскарышын шарттаган соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдө ишкердик жигердүүлүгүнүн төмөндөшү саналат. Тармактар боюнча алып караганда алгылыксыз динамика өнөр жай (-2,7 пайыз), жүк ташуу (-10,5 пайыз), жүргүнчүлөрдү ташуу (-3,7 пайыз) жана дүңүнөн товар жүгүртүү (-8,4 пайыз) секторлорунда байкалган. Алгылыктуу өсүш арымы чекене товар жүгүртүүдө (+7,9 пайыз), айыл чарба өндүрүшүндө (+5,5 пайыз) жана коомдук тамактануу секторунда (+1,5 пайыз) белгиленген. Экономикалык өсүш, эмгек акынын жана керектөө кредиттеринин динамикасы күч алуусунун алкагында керектөө жигердүүлүгүнүн жогорулоосунун эсебинен шартталган.

2020-жылдын март айынын жыйынтыгы боюнча керектөө бааларынын жылдык өсүшү күч алып, максаттуу деңгээлге жакындоо менен 4,9 пайызды түзгөн. Отчеттук мезгилде инфляциянын күч алышы бир катар товарларга суроо-талаптын жогорулашынан улам келип чыккан, мындай жагдай пандемиянын алкагында келечекте жагдайдын белгисиз болушу, көпчүлүк өлкөлөрдө чектөө чараларынын киргизилиши, ошондой эле белорус рублинин курсунун төмөндөшү менен шартталган. Алсак, азык-түлүк товарлары жылдык эсептөөдө 3,6 пайызга, азык-түлүктөн башка товарлар 4,6 пайызга жана кызмат көрсөтүүлөр 7,5 пайызга кымбаттаган.

АКШ

1.1.5-график. АКШда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы (жылдык мааниде)

Булагы: АКШ Соода министрлиги, АКШнын Эмгек министрлиги, «Блумберг» МА

2020-жылдын I чейрегинде Беларуссиянын экономикалык өсүш арымынын төмөндөгөндүгү байкалган. Белстаттын маалыматы боюнча отчеттук мезгилде Беларуссия ИДӨсү 2019-жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда 0,3 пайызга төмөндөгөн (Беларусь Республикасынын Өкмөтүнүн болжолдоосуна ылайык, ИДӨнүн өсүш арымы 0,7 пайыз деңгээлинде күтүлгөн). ИДӨнүн төмөндөшүнүн негизги факторлорунан болуп өлкөгө мунай импортунун кыйла азайуусунан улам мунай иштетүү ишканаларынын продукциясына экспорттоо убактылуу токтотулгандыгы, калий жер

АКШ экономикасы 1930-жылдардагы Улуу депрессиядан берки ири кризиске учуроодо. АКШнын Соода министрлигинин алдын ала маалыматы боюнча дүң ички өнүм 2019-жылдын акыркы чейрегиндеги 2,1 пайызга өсүштөн кийин 2020-жылдын биринчи чейрегинде жылдык эсептөөдө 4,8 пайызга төмөндөгөн. Коронавирус пандемиясынын тарап кетишине жол бербөө үчүн кабыл алынган чаралар өлкөнүн тарыхында 6 жылга созулган экономикалык өсүшкө терс таасирин тийгизген.

АКШнын экономикасынын негизги компоненттеринин көпчүлүгү кескин

түрдө кыскарган: керектөө чыгашалары 7,6 пайызга төмөндөгөн, импорт 15,3 пайызга, ал эми экспорт – 8,7 пайызга кыскарган. Мында коронавирууска байланыштуу чектөө чараларын АКШ март айынын орто ченинен тартып гана киргизе баштаган: ишканалар ишин убактылуу токтоткон, массалык түрдө иштен бошотуулар, ошондой эле жумушсуздук деңгээлинин кескин өсүшү башталган. АКШ конгресси 3 трлн АКШ долларына жакын өлчөмдө бюджеттик топтом бекиткен, ал эми Федералдык резервдик система пайыздык чендерди нөлгө чейин төмөндөтүп, акыркы инстанция кредитор катары өз ролун кыйла кеңейткен, бирок экономисттердин пикири боюнча мындай чаралар анча натыйжа бербейт.

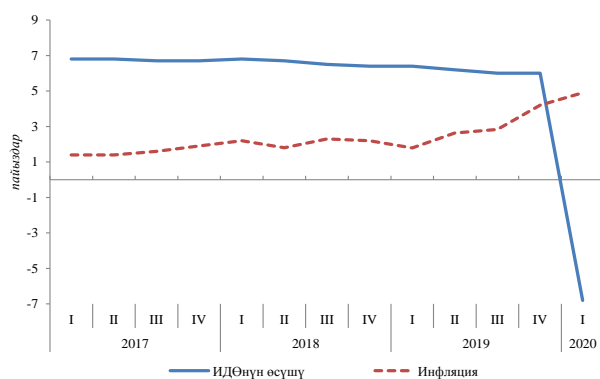
АКШнын Эмгек министрлигинин маалыматына ылайык, АКШда керектөө баалары март айында жылдык мааниде 1,5 пайызга өскөн, айлык эсептөөдө дефляция 0,4 пайызды түзгөн. Баалар бензинге, мейманканаларда жашоо, кийим кече жана авиабилеттерге баалардын арзандашынын алкагында төмөндөгөн.

АКШнын Эмгек министрлиги маалыматтарды топтоого “айрым мекеме түрлөрүн убактылуу жабуу” таасирин тийгизгендигин маалымдаган, бул статистика топтоо үчүн убактылуу мүмкүн эмес катары саналган товардык позициялар санын көбөйтүүгө алып келген.

Кытай

1.1.6-график. Кытайда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булагы: Кытай Эл Республикасынын Улуттук статистика бюросу, «Блумберг» МА

фондуларга инвестицияларда (-16,1 пайыз) байкалган.

2020-жылдын биринчи чейрегинде жылдык мааниде алганда инфляция 2019-жылдын I чейрегиндеги 1,8 пайызга каршы 4,9 пайызды түзгөн. Инфляцияга негизинен азык-түлүккө баалар таасирин тийгизген, алар 2020-жылдын март айында сунуштоонун токтошун шарттаган, коронавирустун тарап кетишине жол бербөө максатында мобилдүүлүктү чектөө боюнча чаралардын киргизилишинен улам 18,3 пайызга өскөн. Кыйла кымбаттаган товар катары чочко эти саналган, ага баалар март айында 116,4 пайызга өскөн, бул негизинен африкада чочко тумоосу эпидемиясына байланыштуу болгон.

1.2. Дүйнөлүк товардык-чийки зат рыноктору

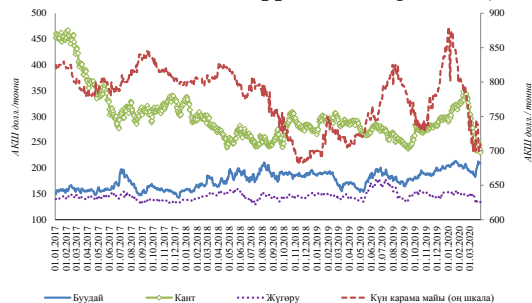
Дүйнөдө өлкөлөрдүн өкмөттөрү тарабынан киргизилген чектөөлөрдөн улам экономикалык өсүш арымынын басаңдашы күтүлүп жаткандыктан, дүйнөлүк рыноктордо азык-түлүк товарларына баалардын ар башка багыттарда калыптанышы Кыргызстан үчүн белгилүү бир инфляциялык тобокелдиктерди жараткан. Мунай

рыногунда глобалдуу суроо-талаптын кыйла төмөндөшү шартында баалардын кыйла төмөндөшү байкалган. Алтынга баалар сегиз жыл ичиндеги максимумга жакындаган.

Азык-түлүк рыногу

1.2.1-график. Азык-түлүк товарларына баалардын динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

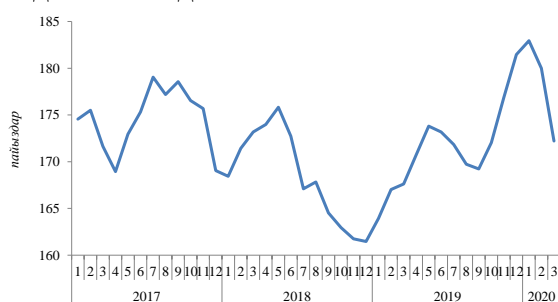
экономикалык жыйынтыкка байланыштуу дүйнөлүк суроо-талаптын кыскарышынын натыйжасында кыйла төмөндөгөн.

Күрүчтөн башка бардык негизги дан азыктарына баалардын төмөндөө тенденциясы сакталган. Пандемиядан улам жана Россия тарабынан экспорттоого анча олуттуу эмес чектөөлөрдүн киргизилишинен улам, соода жүргүзүү күч алгандыгына карабастан, өтүп жаткан жылдын март айында буудайдын орточо баасы февраль айына салыштырмалуу бир аз төмөндөгөн. Жалпы алганда түшүм алуу боюнча алгылыктуу болжолдоолор жана логистикалык борборлордо олуттуу запастардын болушу дүйнөлүк буудай котировкаларын төмөндөтүү жагында басым көрсөтүүсүн уланткан. Бирок күрүчкө баалар үчүнчү ай катары менен жогорулап, коронавирус пандемиясына, ошондой эле Вьетнамдын экспорт саясатын кайра караштырууга байланыштуу кооптонуулардан улам резервдик запастарды жигердүү түптөөнүн алкагында 2018-жылдын июнь айында максималдуу мааниге жеткен.

Иштетилбеген мунай котировкаларынын кескин түрдө төмөндөшүнүн жана өсүмдүк майына дүйнөлүк суроо-талаптын төмөндөшүнүн алкагында, өсүмдүк майына дүйнөлүк баалар 2019-жылдын октябрь айынан берки эң төмөн деңгээлге чейин кыскарган. Соя жана рапс майларына баалар, АКШда күтүлүп жаткан эң эле жогору өндүрүш көлөмүнүн жана ЕСте биодизельге суроо-талаптын азайышынын натыйжасында төмөндөгөн.

Кант рыногунда дүйнөлүк баалардын, эң башкысы, бир катар өлкөлөрдө карантин чараларын киргизүүгө байланыштуу кескин кыскарышы байкалган, ал керектөөнүн кыйла кыскаруусун шарттаган. Өтүп жаткан жылдын акыркы айында мунайга котировкалар эки эседен жогоруга төмөндөгөн, бул био отундун кыйла төмөндөшүнө таасирин тийгизген, ал кант жана өсүмдүк майлар рынокторунда суроо-талаптын маанилүү булагы болуп саналат.

1.2.2-график. ФАО азык-түлүк баа индексинин динамикасы

2020-жылдын I чейрегинин экинчи жарымында дүйнөлүк азык-түлүк рынокторунда орточо баалар кескин түрдө төмөндөгөн.

Өтүп жаткан жылдын биринчи чейрегинин башталышында негизги азык-түлүк товарларына котировкалардын ар башка багыттагы баа динамикасы белгиленген. Бирок, кароого алынган мезгилдин акырына азык-түлүккө баалар COVID-19 пандемиясынан жана мунайга дүйнөлүк баалардын төмөндөшүнөн улам

2020-жылдын I чейрегинде ФАО индексинин орточо мааниси жогорулап, 178,4 пунктту түзгөн, бул өткөн жылдын тиешелүү чейрегиндегиден 7,3 пайызга көп.

2020-жылдын март айында ФАО азык-түлүк бааларынын индексинин орточо мааниси 172,2 пунктту түзгөн, бул өтүп жаткан жылдын мурдагы айына салыштырганда 4,3 пайызга төмөн. Мында, бул көрсөткүч 2019-жылдын март

айы үчүн индекстин орточо маанисинен 2,7 пайызга жогору. Эки ай катары менен COVID-19 пандемиясынан улам дүйнөлүк суроо-талаптын кыскаруусунун натыйжасында ФАО индексинин төмөндөшү байкалууда. Кароого алынган мезгилде бардык товардык чакан индекстерге баалар азайган, мында өсүмдүк майына жана кантка баалар башкаларга салыштырмалуу кыйла төмөндөгөн.

Энергия продукциялар рыногу

1.2.3-график. Мунайга баанын динамикасы (АКШ долларында)

Отчеттук мезгил ичинде суроо-талаптын кыскарышынан мунайга баалардын кыйла төмөндөшү байкалган. Бул, коронавирус пандемиясына байланыштуу дүйнөлүк ишкердик жигердүүлүгүнүн төмөндөшү, 2020-жылдын 6-мартында ОПЕК+ макулдашуусунун токтотулушу жана Сауд Аравиянын мунайды дисконт менен сатуу жана аны өндүрүүнү күнүнө 3 млн баррелге чейин арттыруу жөнүндө билдирүүсү сыяктуу факторлордун себебинен түптөлгөн. Алсак, Brent маркасындагы мунай жыл башындагы

баррелине 66,0 АКШ долларынан 2020-жылдын март айынын акырына баррелине 22,7 АКШ долларына чейин арзандаган (2002-жылдан тартып эң төмөнкү көрсөткүч).

Орточо алганда отчеттук мезгилде Brent маркасындагы мунайга баа баррелине 50,8 АКШ долларын түзгөн (2019-жылдын ушул эле мезгилинде – баррелине 63,9 АКШ доллары). Бирок дүйнөлүк мунай рыногунда жагдайды турукташтыруу үчүн 2020-жылдын апрель айында ОПЕК+ макулдашуусуна катышкан өлкөлөр 2020-жылдын май-июнь айларында суткасына 9,7 млн баррелине, 2020-жылдын июль айынан жылдын акырына чейин суткасына 7,7 млн баррелине, андан кийин 2022-жылдын 30-апрелине чейин – суткасына 5,7 млн баррелине чейин мунай өндүрүүнү кыскартууну макулдашышкан. Мында, АКШ, Бразилия жана Канада тарабынан өндүрүштүн төмөндөөсүнүн алкагында суткасына дагы 3,7 млн баррелге, башка G20 кирген мамлекеттер – суткасына 1,3 млн баррелге мунай өндүрүүнү кыскартуу түрүндө салым кошуусу күтүлүүдө. Мында мунай картели тарабынан кабыл алынган чечим жай суроо-талап жана жана 2020-жылдын апрель айында мунай өндүрүүнүн өсүшү шартында баалардын жогорулашына анча олуттуу таасир тийгизген эмес.

ОПЕК+ макулдашуусу мунайга баалардын андан ары төмөндөшүн кыскартат, бирок баалардын өсүшү көп учурда дүйнөлүк экономиканы калыбына келтирүүгө байланыштуу болот.

МЭАнын болжолдоосуна ылайык, 2020-жылдын апрель айында мунайга глобалдуу суроо-талап бир жыл мурдагыга салыштырганда суткасына 29 млн баррелге, ал эми II чейректе – бир жыл мурдагыга салыштырганда суткасына 23,1 млн баррелге азды түзөт (1995-жылдан тартып эң төмөнкү көрсөткүч). Жыйынтыгында, 2020-жылы мунайга дүйнөлүк суроо-талап күнүнө 9,3 млн баррелге кыскаруу менен эң эле жогору чек катары катталат.

ОПЕКтин күтүүсү боюнча 2020-жылы мунайга глобалдуу суроо-талап суткасына 6,8 млн баррелге, 92,82 млн баррелге чейин төмөндөйт.

ЭВФ 2020 жана 2021-жылдарга мунайга орточо дүйнөлүк баалар боюнча болжолдоолорду тиешелүүлүгүнө жараша баррелине 35,6 жана 37,9 АКШ долларына чейин төмөндөткөн.

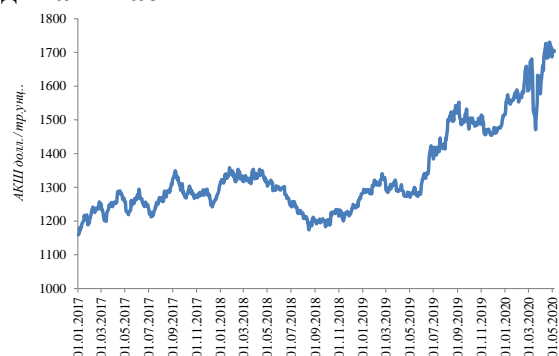
Fitch рейтингдик агенттиги 2020-2021-жылдарда мунайга баалар боюнча болжолдоолорду тиешелүүлүгүнө жараша баррелине 35 жана 45 АКШ долларына чейин караштырган.

Bank of America Brent маркасындагы мунайга 2020-2021-жылдарда бааларды тиешелүүлүгүнө жараша баррелине 37 жана 45 АКШ долларына чейин төмөндөткөн.

Moody's баа берүүсү боюнча Brent маркасындагы мунайга баа орточо алганда 2020-жылы баррелине 35 АКШ долларын түзөт. 2021-жылы ага суроо-талаптын калыбына келиши менен бирге көрсөткүч баррелине 45 АКШ долларына чейин өсүшү ыктымал.

Алтын рыногу

1.2.4-график. Алтынга баанын динамикасы

Булагы: «Блумберг» МА

Алтынга баа сегиз жыл аралыгындагы жогорку чекке жакындаган. Алтынга баа 2020-жылдын 6-майына карата абал боюнча бир трой унциясы үчүн 1 703,8 АКШ долларын түзүү менен 12,3 пайызга өскөн, мында эң эле жогорку чек 23-апрелде - 1 730,5 АКШ доллары өлчөмүндө катталган, мында баа сегиз жыл ичиндеги жогору чекке жакындап, бир трой унциясы үчүн 1 741 долларды түзгөн.

Алтынга баанын өсүшү, COVID-19 коронавирус пандемиясынын тарап кетишинен жарыяланган карантин шарттарында борбордук банктардын өз өлкөлөрүнүн экономикасына финансылык колдоо көрсөтүү чараларынын натыйжасында келип чыккан.

Жеткирүү жана логистика жагында проблемалар рынокто айкын алтын тартыштыгынын күч алышын шарттаган, бул Нью-Йоркто фьючерстерге котировкалар менен Лондондо спот курстары ортосунда ажырымды көрсөтүүдө, ал унциясына 90 АКШ долларына жеткен¹. 2020-жылдын биринчи чейрегинин жыйынтыгы боюнча дүйнөлүк рынокто алтынды сунуштоо көлөмү 1,1 миң т. түзгөн, бул 2019-жылдын биринчи чейрегиндеги көрсөткүчтөн 4 пайызга төмөн.

Баалуу металлды сунуштоонун токтоп калышынан тышкары алдынкы зерканалардын жана аффинаждоо заводдорунун ишин токтотушу жагдайга терс таасирин тийгизген.

Алтынга дүйнөлүк суроо-талап I чейректе 1,0 пайызга, өткөн жылдагы тиешелүү мезгилге салыштырганда 1,1 миң т. чейин өсүү менен 2013-жылдан берки эң жогорку көрсөткүчкө - нарктык мааниде 55 млрд АКШ долларына чейин жеткен.

Коронавирус пандемиясынын масштабы улам арткан сайын алтынга инвестициялар өз активдерин сактап калууга ниеттенген финансылык уюмдардын ишеничине ээ болгон.

World Gold Council маалыматы боюнча биржалык инвестициялык фонддор алтын сатып алуу көлөмүн 298 т. чейин жогорулаткан, натыйжада алтын түрүндө дүйнөлүк активдер эң жогорку чекке – 3,2 миң т. чейин өскөн.

Борбордук банктар алтынды олуттуу көлөмдө сатып алуусун уланткан: биринчи чейректе 145 т., бул өткөн жылга салыштырганда 8 пайызга төмөн. Бирок, World Gold Council мындан ары борбордук банктар алтынды сатып алуу көлөмүн төмөндөтө тургандыгын күтүүдө.

¹ Адатта, бул көрсөткүч бир нече доллардан ашпайт, алар жеткирүүгө, сактоого жана камсыздандырууга кеткен сарптоолордун ордун жабат.

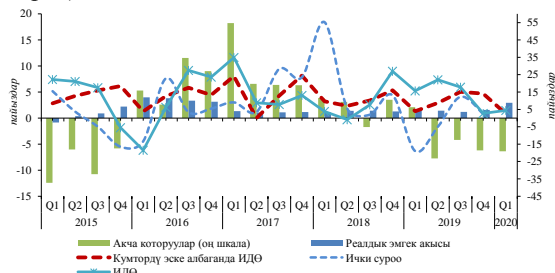
2-глава. Макроэкономикалык өнүгүү

2.1. Товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр рыногунда суроо-талап жана сунуш

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2020-жылдын март айынын экинчи жарымында коронавирус инфекциясына бөгөт коюу боюнча таасирдүү чектөө чаралары орточо экономикалык өсүштүн төмөндөө жагына кескин өзгөрүүсүн шарттаган.

Суроо-талап

2.1.1-график. Ички суроо-талаптын жана акча которуулардын динамикасы (өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

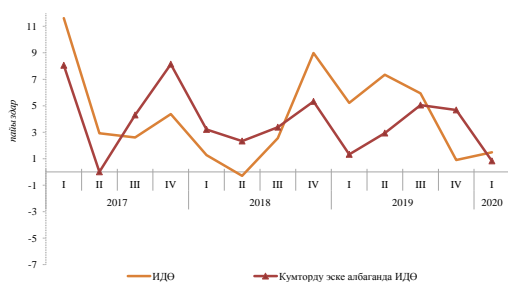

Булагы: КР УСК, эсептөөлөр: Улуттук банк

алганда 0,8 пайызды түзгөн. Мындай өсүш, эң башкысы, дүнүнөн топтоо көлөмүнүн өсүшүнө байланыштуу болгон (+2,2 пайыз) (ал негизинен баалуулуктарды таза сатып алуунун өсүшүнүн (+12,1 пайызга) эсебинен түптөлгөн).

2.1.2-график. ИДӨ динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булагы: КР УСК, эсептөөлөр: Улуттук банк

абал/өзгөчө кырдаал киргизилишине байланыштуу 2020-жылдын март айынын экинчи жарымында экономикалык жигердүүлүктүн басаңдашы менен теңдештирилген. Дүйнө жүзүндө коронавирус пандемиясы тышкы шарттардын начарлоосуна түрткү берип, реалдуу сектордун макроэкономикалык көрсөткүчтөрүнө да таасирин тийгизген.

2020-жылдын январь-март айларынын жыйынтыгы боюнча бир кызматкердин орточо айлык номиналдык эмгек акысы² 2019-жылдын ушул эле мезгилине салыштырмалуу 13,7 пайызга жогорулоо менен 17,8 миң сом чегинде катталган. Орточо айлык эмгек акынын өсүш арымынын кыйла жогорулашы билим берүү (27,3 пайыз), кесиптик, илимий жана техникалык иш (21,6 пайыз), суу менен камсыздоо, тазалоо,

Таасирдүү чектөө чаралары 2020-жылдын март айынын экинчи жарымында гана күчүнө киргендигине карабастан, I чейректе экономиканын өсүшү 2019-жылдын тиешелүү мезгилиндеги көрсөткүчтөн кыйла төмөн түптөлүп, 1,5 пайызды гана түзгөн (“Кумтор” алтын кенин казып алуу ишканаларын эске албаганда – 0,8 пайыз).

2019-жылдын IV чейрегинин алдын ала жыйынтыгы боюнча ички суроо-талаптын өсүшү¹ жылдык мааниде алганда 0,8 пайызды түзгөн. Мындай өсүш, эң башкысы, дүнүнөн топтоо көлөмүнүн өсүшүнө байланыштуу болгон (+2,2 пайыз) (ал негизинен баалуулуктарды таза сатып алуунун өсүшүнүн (+12,1 пайызга) эсебинен түптөлгөн).

2020-жылдын биринчи чейрегинин жыйынтыгы 2019-жылдын ушул эле мезгилине караганда кыйла төмөн түптөлгөн, алсак кызмат көрсөтүүлөр (+1,0 п.п.), соода (+0,7 п.п.) жана өнөр жай (+0,2 п.п.) экономиканын өсүшүнө алгылыктуу салым кошкон, бирок курулуш сектору 0,1 п.п. өлчөмүндө терс салым кошкон. Мында, өтүп жаткан жылдын январь-февраль айларында өлкө экономикасынын орточо өсүшү, өлкөдө коронавирус инфекциясынын тарап кетишине жол бербөө максатында өзгөчө

¹ Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитетинин маалыматы боюнча. 2019-жылдын IV чейреги үчүн маалыматтын жоктугуна байланыштуу, буга чейинки мезгилде катталган маалыматтарга шилтеме келтирилген.

² Бүтүндөй республика боюнча кичи ишканаларды эске албаганда.

таштандылардан тазалоо жана андан кайра чийки зат алуу, мейманкана жана тойканалар иши (20,0 пайыздан), мамлекеттик башкаруу жана коргонуу, милдеттүү түрдө социалдык камсыздоо (15,4 пайыз) чөйрөлөрүндө байкалган.

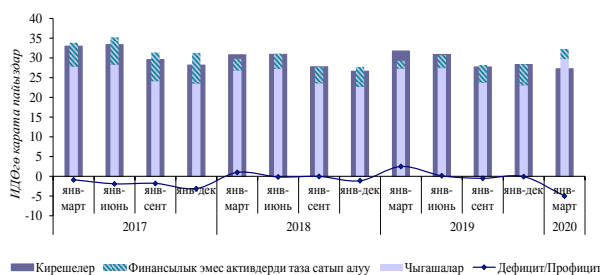
Мында, 2020-жылдын январь-март айларында 2019-жылдын ушул эле мезгилине салыштырмалуу реалдуу эмгек акынын өсүшү 8,9 пайызды түзгөн.

Мамлекеттик финансы сектору

2020-жылдын I чейрегинде мамлекеттик бюджет тартыштыгы 5,6 млрд сомду же ИДӨгө карата 5,0 пайызды түзгөн (2019-жылдын биринчи чейрегинде 2,6 млрд сомду же ИДӨгө карата 2,5 пайыз өлчөмүндө бюджет профицити түптөлгөн). Мамлекеттик бюджеттин баштапкы тартыштыгы 3,4 млрд сомду же ИДӨгө карата 3,1 пайызды түзгөн (мамлекеттик карызды тейлөө боюнча пайыздык төлөөлөрдү эске албаганда).

2.1.3-график. Мамлекеттик бюджеттин аткарылышы

(өткөн жылдын тиешелүү мезгилине карата мезгил, топтолмо)

Булагы: Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин Борбордук казыналыгы, Улуттук банк

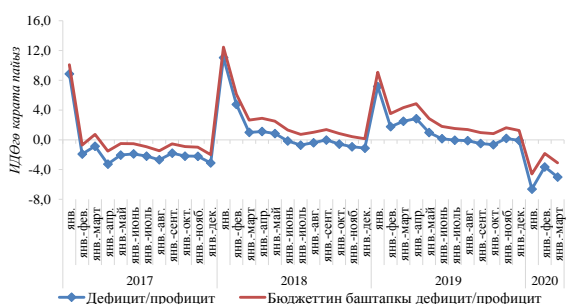
Мамлекеттик бюджеттин операциялык ишкердиктен кирешелери 2019-жылдын ушул эле көрсөткүчүнө салыштырганда 10,0 пайызга же 3,4 млрд сомго азайып, 30,35 млрд сомду же ИДӨгө карата 26,27 пайызды түзгөн. Коронавирус инфекциясына каршы аракеттенүү үчүн мамлекеттик чек араларды жабуу жана Кыргыз Республикасында экономикалык ишкердикти чектөө салыктык түшүүлөрдүн төмөндөшүнө алып келген (-11,2 пайыз же 2,9 млрд сом), мында бул түшүүлөр мурдагыдай эле бюджеттин киреше бөлүгүнүн олуттуу үлүшүн

ээлөөдө. Салыктык эмес түшүүлөрдүн өсүшүнө түрткү берген негизги фактор катары товарларды жана кызмат көрсөтүүлөрдү сатуудан кирешелердин көбөйүүсү саналган. Кароого алынган мезгил ичинде расмий трансферттердин түшүүсү негизинен 2019-жылдын I чейрегиндеги жогору базага байланыштуу азайган.

Мамлекеттик бюджеттен операциялык ишкердикке чыгашалар жылдык мааниде алганда 14,1 пайызга же 4,1 млрд сомго жогорулоо менен 33,1 млрд сомду же ИДӨгө карата 29,7 пайызды түзгөн. Экономикалык классификация боюнча чыгашалар түзүмүндө “эмгекке төлөөлөр” (+32,7 пайыз) жана “пайыздарды төлөө” (+9,4 пайыз) статьялары боюнча чыгашалардын өсүшү байкалууда. Билим берүү секторунун жана укук коргоо органдарынын кызматкерлерине эмгек акыны көбөйтүүдөн улам функционалдык классификациялоо боюнча чыгашалар түзүмүнүн өзгөргөндүгү белгиленген.

2.1.4-график. Бюджеттин тартыштыгы

(өткөн жылдын тиешелүү мезгилине карата мезгил, топтолмо)

Булагы: Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин Борбордук казыналыгы, Улуттук банк

Финансылык эмес активдерди сатып алуу боюнча операцияларга (төмөнкү топтор боюнча операцияларды камтыган: негизги фондулар, запастар, жер) бюджеттик каражаттардын таза агылып чыгышы 2,8 млрд сомду же ИДӨгө карата 2,6 пайызды түзүү менен 2019-жылдын I чейрегине салыштырганда 37,3 пайызга же 774,6 млн сомго көбөйгөн. Капиталдык чыгашалардын негизги үлүшү имараттарды жана курулмаларды сатып алууга туура келген.

Инвестициялар

2020-жылдын январь-февраль айларында¹ инвестицияларды негизги капиталга өздөштүрүү деңгээли 2019-жылдын январь-февраль айларына салыштырганда 0,5 пайызга көбөйгөн.

2.1.1-таблица. Каржылоо булактары боюнча негизги капиталга инвестициялар (млн сом, пайыздар)

Барыгы	январь-февраль			
	2019-ж.	2020-ж.	2019-ж.	2020-ж.
	млн. сом		үлүшү, пайыздар	
Ички инвестициялар	8 836,1	8 975,3	100,0	100,0
Республикалык бюджет (өзгөчө кырдаалга кеткен каражаттарды кошо алганда)	7 533,3	8 383,6	85,3	93,4
Жергиликтүү бюджет	76,9	318,8	0,9	3,5
Ишканалар жана уюмдар каражаттары	1,9	5,7	0,0	0,1
Банктын кредити	3 100,3	3 251,5	35,1	36,2
Калктын каражаттары (КР резидентинин кайыр-садага каражаттарын кошо алганда)	295,3	159,8	3,4	1,8
Тышкы инвестициялар	4 058,9	4 647,8	45,9	51,8
Чет өлкө кредити	1 302,8	591,7	14,7	6,6
Тике чет өлкө инвестициялары	458,6	302,3	5,2	3,4
Чет өлкө гранттары жана гуманитардык жардам	664,9	157,4	7,5	1,7
	179,3	132,0	2,0	1,5

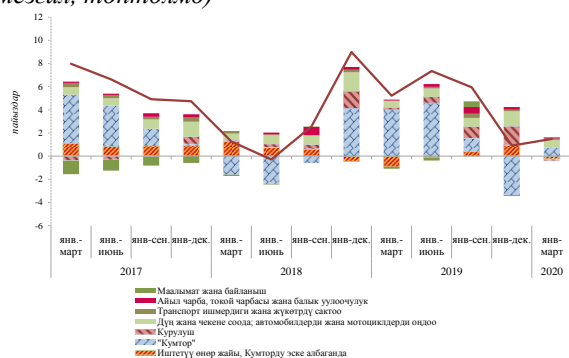
Булагы: КР УСК

алгылыктуу республикалык жана жергиликтүү бюджеттердин (тиешелүүлүгүнө жараша 4,1 жана 3,0 эсеге өсүш), калктын (+13,2 пайыз), ошондой эле ишканалар менен уюмдардын (+3,7 пайыз) каражаттарынын эсебинен ишке ашкан. Мында банктардын кредиттеринин (1,9 эсеге) эсебинен инвестициялардын көлөмү кыскарган. Тышкы каржылоо булактарынын эсебинен инвестициялардын көлөмү 2,2 эсеге, анын ичинде тике чет өлкө инвестицияларынын эсебинен (4,3 эсеге) жана чет өлкө кредиттеринин каражаттарынын эсебинен (1,5 эсеге) жана чет өлкө гранттарынын эсебинен (-27,2 пайызга) төмөндөгөн.

Сунуш

2.1.5-график. Негизги тармактардын ИДӨнүн өсүшүнө салымы

(өткөн жылдын тиешелүү мезгилине карата мезгил, топтолмо)

Булагы: КР УСК, эсептөөлөр: Улуттук банк

өткөн жылдын тиешелүү мезгилине карата мезгил, топтолмо)

өткөн жылдын тиешелүү мезгилине карата мезгил, топтолмо)

Негизги капиталга инвестициялардын өсүшү пайдалуу кен байлыктарды өндүрүү, соода, билим объекттери, ошондой эле искусство, оюн-зоок жана эс алуу объекттери курулушунда гана белгиленген. Калган секторлор боюнча объекттер курулушунда инвестициялардын төмөндөшү байкалган.

2020-жылдын январь-февраль айларында ички булактардын эсебинен каржылануучу негизги капиталга инвестициялардын көлөмү 2019-жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда 10,5 пайызга өскөн. Ички булактардын

Биринчи чейректе ИДӨнүн бир аз өсүшү коронавирус инфекциясынын тарап кетиши менен шартталган.

Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитетинин алдын ала маалыматы боюнча ИДӨнүн номиналдуу көлөмү өткөн жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда реалдуу мааниде 1,5 пайызга көбөйүү менен 111,3 млрд сомду (2019-жылы өсүш 5,2 пайызды) түзгөн. Мында, экономикалык өсүш көрсөткүчтөрү жалпы алганда 2020-жылдын январь-февраль айлары үчүн орточо өсүш арымынын эсебинен көпчүлүк учурда алгылыктуу

¹ 2020-жылдын январь-март айлары үчүн инвестициялар боюнча кеңири маалымат жок.

(15,4 пайызга), пайдалуу кен байлыктарды (16,1 пайызга) жана негизги металлдарды өндүрүүнүн (7,5 пайызга) артышы менен шартталган.

Дүң жана чекене соода жүгүртүүнүн, автоунааларды жана мотоциклдерди оңдоонун 2019-жылдын I чейрегине салыштырганда көбөйүшү негизинен дүң (5,5 пайызга) жана чекене (3,5 пайызга) соода көлөмдөрүнүн өсүшү менен камсыз болгон.

ИДӨ дефлятору 2020-жылдын январь-март айларында алгылыктуу болуп, 3,3 пайызды түзгөн, бул 2019-жылдын январь-март айларындагы көрсөткүчтөн 7,4 п.п. жогору. Отчеттук мезгилде экономиканын реалдуу өсүшүнө соода (+4,3 пайыз), транспорттук иш (2,5 пайыз) жана кызмат көрсөтүүлөр (2,1 пайыз) секторлору тарабынан алгылыктуу салым кошулган.

2020-жылдын март айында айрым областтардын аймактарында киргизилген өзгөчө абал жана өзгөчө кырдаал режимдери экономикалык жигердүүлүктүн кыскарышына олуттуу таасир тийгизген, ал эми коңшу мамлекеттер менен чек аралардын жабылышы жүк ташууну кыйындаткан.

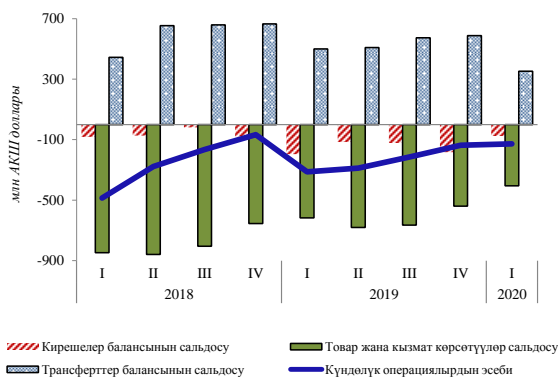
Март айында (жылдык мааниде) логистика, өндүрүшкө адистерди жеткирүү проблемаларына байланыштуу өнөр жай секторунда (-11,8 пайыз) кыйла төмөндөө белгиленген (чек араларды жабуу жана авиаташууларды жокко чыгаруу). Мындан тышкары, курулушта жана транспорттук иште жигердүүлүктүн төмөндөөсү белгиленген.

2.2. Тышкы сектор¹

2020-жылдын I чейрегинде күндөлүк операциялар эсеби товарлар менен соода жүргүзүүнүн жана кирешелердин терс балансынын төмөндөөсүнүн жана күндөлүк трансферттердин таза агылып кирүүсүнүн азайышынын таасири астында түптөлгөн.

2.2.1-график. Күндөлүк операциялар эсеби

(млн АКШ долл.)

Эскертүү: Болжолдуу жана алдын ала маалыматтар боюнча

Болжолдуу жана алдын ала маалыматтар боюнча 2020-жылдын I чейрегинде күндөлүк эсеп тартыштыгы 128,6 млн АКШ долларына чейин төмөндөө менен ИДӨгө карата 9,1 пайызды түзгөн².

Кыргыз Республикасынын соода балансынын тартыштыгы отчеттук мезгилде 40,0 пайызга кыскарып, 365,4 млн АКШ долларын түзгөн. Мындай тенденция коронавирус инфекциясынын тарап кетишинен улам дүйнөлүк тенденциялардын таасири астында экспорттун төмөндөөсүнө салыштырганда импорттук берүүлөрдүн озгон арымда төмөндөөсүнөн улам түптөлгөн.

¹ Улуттук банктын кошумча баа берүүлөрүн эске алганда, алдын ала жана болжолдуу маалыматтар боюнча. Салыштыруу мезгили – өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата.

² ИДӨгө карата катыштын көрсөткүчтөрү акыркы төрт чейректи камтыган өзгөрүлмө жылдык маалыматтардын негизинде эсептелген.

2.2.1-таблица. Кыргыз Республикасынын соода балансы¹

(млн АКШ доллары)

	2017	2018	2019	2019	2020 *	Өзг-үү	Өзг-үү
				И ч.	И ч.	%	млн долл.
Соода тендеми	-2 383,3	-3 033,8	-2 566,1	-608,5	-365,4	-40,0	243,1
Экспорт (ФОВ)	1 813,9	1 916,0	2 022,2	477,5	474,6	-0,6	-2,8
Алтын	700,4	664,2	832,9	196,1	212,9	8,6	16,8
Импорт (ФОВ)	4 197,2	4 949,9	4 588,3	1 085,9	840,0	-22,6	-245,9
Мунайпродуктылар	567,2	809,6	614,6	162,8	154,0	-5,4	-8,8

*Алдын ала маалымат

Отчеттук мезгил ичинде товарлар экспорту (ФОВ баасында) 0,6 пайызга төмөндөө менен 474,6 млн АКШ долларын түзгөн. Мындай динамика алтынды сунуштоо көлөмүнүн жогорулоосунун таасири астында түптөлгөн, ошол эле учурда башка товарлар экспорту кыскарган. Алтындын айкын көлөмүнүн сыяктуу эле, баасынын да жогорулашынын эсебинен алтынды экспорттоо 8,6 пайызга жогорулаган. Ошону менен бирге эле баалуу металл сыныктарын, цементти, сигареттерди, бут кийимди жана башка товарларды сунуштоо көлөмдөрүнүн азайышы катталган.

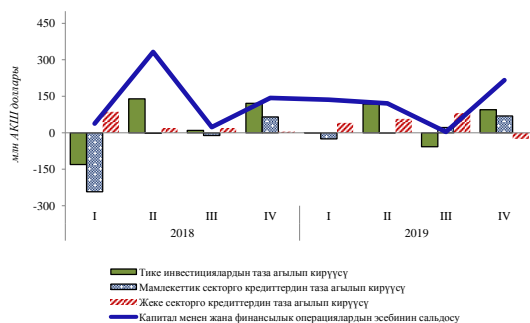
2020-жылдын I чейрегинде товарлар импорту (ФОВ баасында) өткөн жылдын тиешелүү мезгилиндеги көрсөткүчүнөн 22,6 пайызга төмөн түптөлүп, 840,0 млн АКШ долларын түзгөн. Импорт динамикасына отчеттук мезгил ичинде коронавирус инфекциясынын тарап кетишине жол бербөө чараларын киргизүүдөн улам Кытай менен чек аралардын жабылышы олуттуу таасир тийгизген. Мындан тышкары, отчеттук мезгилде алынып келинүүчү энергия продукциялардын, кийим-кеченин жана бут кийимдин, кездемелердин жана башка позициялардын көлөмүнүн кыскаргандыгы белгиленген.

Отчеттук мезгил ичинде күндөлүк трансферттердин өсүш арымы жеке трансферттердин келип түшүүлөрүнүн төмөндөөсүнөн улам терс түптөлгөн. Жеке трансферттердин таза агылып кирүүсү 26,7 пайызга төмөндөгөн, буга орус рублинин девальвациясы жана эмгек мигранттар иштеп жаткан өлкөлөрдө коронавирус пандемиясынын тарап кетишине жол бербөө боюнча чаралардын натыйжалары таасирин тийгизген. Ошону менен бирге, мамлекеттик сектор тарабынан алынган трансферттердин 6,2 млн АКШ долларына чейин азайышы белгиленген. Кызмат көрсөтүүлөр балансынын тартыштыгы отчеттук чейрек ичинде 39,7 млн АКШ доллары өлчөмүндө болжолдонууда, ал эми «кирешелер» статьясы боюнча сальдо 75,6 млн АКШ доллары деңгээлинде күтүлүүдө.

Улуттук банктын алдын ала болжолдуу баа берүүлөрү боюнча 2020-жылдын I чейрегинде күндөлүк эсеп тартыштыгы капитал менен операциялардын жана финансылык операциялардын эсеби боюнча капиталдын 67,1 млн АКШ доллары өлчөмүндө агылып кирүүсү менен каржыланат. Капитал менен операциялар эсеби 13,6 млн АКШ доллары өлчөмүндө оң түптөлгөн, ал эми финансылык эсеп боюнча 53,5 млн АКШ доллары өлчөмүндө каражаттардын келип түшүүсү күтүлүүдө.

¹ Тышкы соода боюнча маалыматтар Улуттук статистика комитетинин айыл чарба продукциясын (2017-жылга чейин) жана ЕАЭБ өлкөлөрү менен өз ара соода боюнча кошумча баа берүүлөрүн (2015-жылдын III чейрегинен тартып) жана Улуттук банктын баа берүүлөрүн эске алуу менен келтирилген.

2.2.2-график. Капитал менен операциялар жана финансылык операциялар эсеби

Республикасынын төлөм теңдеми 54,9 млн АКШ доллары өлчөмүндө терс сальдодо түптөлөт.

Сомдун реалдуу жана номиналдуу эффективдүү алмашуу курсунун индекстери

2.2.2-таблица. Алмашуу курсу боюнча негизги көрсөткүчтөр

	жыл (ор.)			ай өткөн жылдын башына карата (айдын акырына)			
	2018 (ор.) январь-дек.	2019 (ор.)* январь-дек.	%	2019-ж. декабрь	2020-ж. март *	%	
РЭАК	114,6	115,7	0,9	116,4	117,4	0,9	↑
НЭАК	116,5	122,5	5,2	123,6	123,8	0,1	↑
РЭАК кытай юаньна карата	83,6	84,5	-2,3	85,8	81,2	-5,3	↓
НЭАК кытай юаньна карата	65,2	67,1	-2,2	68,1	63,4	-6,9	↓
РЭАК еврого карата	104,3	108,2	-4,5	110,9	106,5	-3,9	↓
НЭАК еврого карата	74,9	78,0	-4,7	78,5	73,4	-6,6	↓
РЭАК каз. тенгесине карата	134,4	141,7	1,4	141,3	141,7	0,3	↑
НЭАК каз. тенгесине карата	155,8	171,0	5,6	171,3	170,9	-0,2	↓
РЭАК орус рублине карата	123,2	122,0	6,0	120,2	130,6	8,7	↑
НЭАК орус рублине карата	137,3	140,4	7,0	136,4	146,2	7,2	↑
РЭАК түрк лирасына карата	160,8	165,8	14,4	165,3	167,1	1,1	↑
НЭАК түрк лирасына карата	212,1	247,6	31,4	254,3	256,0	0,6	↑
РЭАК АКШ долларына карата	89,5	87,6	-0,4	89,1	84,7	-4,9	↓
НЭАК АКШ долларына карата	66,7	65,8	0,0	65,8	61,2	-7,0	↓

* алдын-ала маалымат

↓ - сомдун нарксыздашы, атаандаштыкка жөндөмдүүлүктүн жакшыруусу
↑ - сомдун бекемдеш, атаандаштыкка жөндөмдүүлүктүн начарлоосу

орус рублине карата 7,2 пайызга, түрк лирине карата 0,6 пайызга бекемделиши¹, ошону менен бирге АКШ долларына карата 7,0 пайызга, кытай юаньна карата – 6,9 пайызга жана еврого карата 6,6 пайызга нарксыздашы – менен шартталган.

НЭАК индексинин бекемделиши жана Кыргызстанда инфляция деңгээлинин жогору болушу² реалдуу эффективдүү алмашуу курсунун (РЭАК) индексинин өсүшүн шарттаган, ал 2019-жылдын декабрь айынан тартып 0,9 пайызга жогорулап, 2020-жылдын март айынын акырына карата 117,4 өлчөмүндө түптөлгөн.

Өлкөгө тике инвестициялардын таза агылып кирүүсү 75,1 млн АКШ доллары деңгээлинде күтүлүүдө. Отчеттук чейректе «башка инвестициялар» статьясынын сальдосу мамлекеттик сектордун чет өлкө милдеттенмелеринин жогорулоосунан улам алгылыктуу түптөлөт. Жеке сектордун кредиттерин тейлөө көлөмүнүн өсүш тенденциясы сакталууда. Ошондой эле отчеттук мезгилде банк секторунун чет өлкө активдеринин көбөйүшү күтүлүүдө.

Ошентип, 2020-жылдын I чейрегинин жыйынтыгы боюнча Кыргыз Республикасынын төлөм теңдеми 54,9 млн АКШ доллары өлчөмүндө терс сальдодо түптөлөт.

2020-жылдын I чейрегинин акырына карата реалдуу эффективдүү алмашуу курсунун 2019-жылдын декабрь айына салыштырмалуу жогорулоосу байкалган. Алдын ала маалыматтар боюнча сомдун номиналдуу эффективдүү алмашуу курсунун (НЭАК) индекси жыл башынан бери 0,1 пайызга өскөн жана 2020-жылдын март айынын акырына 123,8 чегинде катталган. Индексин өсүшү 2020-жылдын март айында сомдун 2019-жылдын декабрь айында орточо курсуна салыштырмалуу

¹ Сомдун эки тараптуу номиналдуу алмашуу курсунун маалыматтары келтирилген, индексти эсептөө үчүн базалык мезгил катары 2010-жыл пайдаланылат.

² Кыргыз Республикасында инфляция 2020-жылдын I чейрегинде 2,7 пайыз деңгээлинде түптөлгөн, ошол эле учурда соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдө инфляциянын орточо деңгээли алдын ала эсептөөлөр боюнча 2,0 пайызды түзгөн.

3-глава. Акча-кредит саясаты

3.1. Акча-кредит саясатын ишке ашыруу

Дүйнөдө COVID-19 пандемиясынын тарашы жана мунайга дүйнөлүк баалардын кескин төмөндөшү 2020-жылдын I чейрегинин экинчи жарымында тышкы чөйрөдө жагдайды кыйла өзгөрткөн, бул Улуттук банк тарабынан жүргүзүлүп жаткан акча-кредит саясатына корректировкалоолорду киргизүүнү шарттаган.

Кыргыз Республикасынын экономикасынын регионалдык соода-экономикалык мамилелерге терең аралашуусунан улам мындай өзгөрүүлөр алгачкылардан болуп ички валюта рыногуна таасирин тийгизген.

COVID-19 пандемиясы шартында терс экономикалык кесепеттерди жеңилдетүү үчүн Улуттук банк 2020-жылдын март айынан тартып акча-кредиттик жана макропруденциалдык чаралар топтомун кабыл алган.

Жалпы алганда, мындай чаралардын максаты, бир тараптан өлкөдө инфляциялык процесстерди чектөө жана экинчи тарабынан банк тутумундагы ликвиддүүлүк жагдайын эске алуу менен экономиканын реалдуу секторун кредиттөөнү колдоо катары саналат.

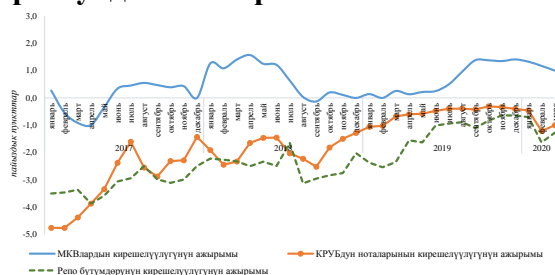
Акча рыногунун кыска мөөнөттүү сегментинде чендердин жогорулоосу байкалган, мында алардын өзгөрүүсү Улуттук банк тарабынан белгиленген пайыздык чекте, негизги ченге жакын катталган.

Улуттук банктын пайыздык саясаты

2020-жылдын февраль айынын акырында COVID-19 пандемиясынан улам тышкы жана ички чөйрөнүн начарлоосу шартында Кыргыз Республикасында инфляциялык процесстерди ооздуктоо үчүн Улуттук банк негизги ченди 4,25 пайыздан 5,00 пайызга чейин жогорулаткан. Мындай чечим тышкы чөйрөнүн өнүгүү өбөлгөлөрүн жана түптөлгөн ички шарттарды, ошондой эле орто мөөнөттүү келечекте инфляциялык динамикага баа берүүлөрүн эске алуу менен кабыл алынган.

Трансмиссиялык механизмдин пайыздык каналынын ишин күчөтүү жана акча-кредит саясатынын келечектеги багытын билүү мүмкүндүгүн жогорулатуу үчүн пайыздык чен чектери корректировкаланган: “овернайт” депозиттери боюнча чен 2,00 пайыздан 2,75 пайызга чейин жогорулатылган, «овернайт» кредиттери боюнча чен 5,75 пайыз деңгээлинде сакталган.

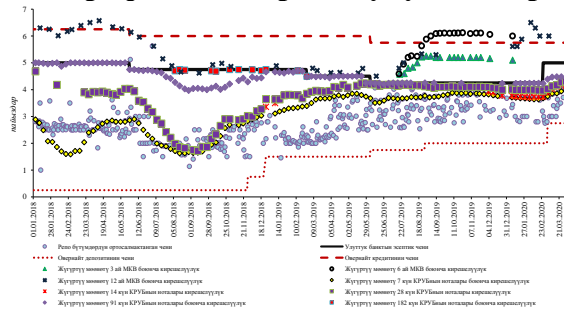
3.1.1-график. Акча рыногунун кыска мөөнөттүү чендери менен негизги чен ортосундагы ажырым

Банк секторунда үстөк ликвиддүүлүктү көбөйтүү менен катар эле, негизги чендин акча рыногу ченине таасирин жогорулатуу боюнча мурда ишке ашырылган чаралар, МКВ боюнча кирешелүүлүктү эске албаганда, акча рыногунун кыска мөөнөттүү чендери менен эсептик чен ортосунда ажырымды кыскартууга шарт түзгөн.

2020-жылдын I чейрегинде Улуттук банктын ноталарынын орточо алынган кирешелүүлүгү менен банктар аралык кредит рыногунун репо-операциялары боюнча орточо ченинин эсептик ченге карата ажырымы терс мааниде сакталып, февраль айында негизги ченди 75 б.п. жогорулатуудан кийин кеңейген. Мында, отчеттук мезгилде ноталар кирешелүүлүгүнүн эсептик ченге карата орточо ажырымы -0,9 п.п. (2019-жылдын IV чейрегинде -0,3 п.п.) түзгөн. Банктар аралык кредит рыногунун репо-операциялар боюнча ченинин эсептик ченге карата орточо ажырымы -1,2 п.п. (2019-жылдын IV чейрегинде -0,7 п.п.) чегинде катталган.

3.1.2-график. Акча рыногунун чендери

2020-жылдын отчеттук чейрек ичинде пайыздык саясатка карата көрүлгөн чараларынын натыйжасында акча рыногунун кыска мөөнөттүү сегментинде чендердин өсүш тенденциясы белгиленген. Мында, жүгүртүү мөөнөтү 12 айлык МКВларды эске албаганда, өзгөрүүлөр Улуттук банк тарабынан белгиленген пайыздык чек

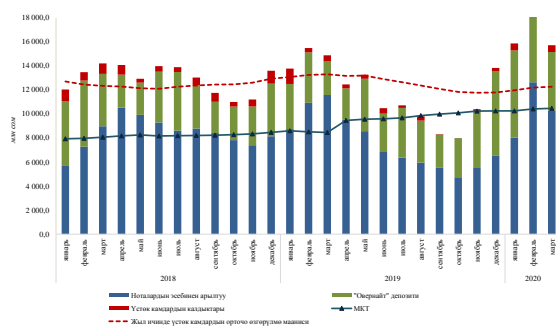
чегинде жүргөн.

Талдоо жүргүзүлгөн мезгилде Улуттук банктын ноталар рыногунда баалуу кагаздар рыногунун башка сегменттерине караганда катышуучулардын жигердүүлүгүнүн сакталып турушу байкалган (корпоративдик жана муниципалдык кагаздар рыногун эске албаганда). Ошол эле учурда рынок катышуучуларынын Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин мамлекеттик баалуу кагаздарынын жүгүртүү мөөнөтү 12 айлык МКВларына гана суроо-талабы белгиленген.

Банк тутумунда ликвиддүүлүк профицитинин жогорулоосунун натыйжасында 2020-жылдын январь жана февраль айларында банктар аралык кредит рыногунун катышуучулары мурдагы мезгилдерге салыштырмалуу анча жигердүү аралашкан эмес. Бирок, өтүп жаткан жылдын март айында сом түрүндө ликвиддүүлүккө суроо-талаптын жогорулашынын алкагында репо-бүтүмдөр сегменти жанданып, анда операциялар көлөмү 2020-жылдын март айында гана 2,8 эсеге, 2,3 млрд сомго чейин өскөн. Мында, жалпы алганда 2020-жылдын отчеттук чейрегинде 2019-жылдын IV чейрегине салыштырганда бүтүмдөр санынын жана көлөмүнүн кыскаргандыгы белгиленген. Коммерциялык банктар репо бүтүмдөрүндө колдонгон негизги активдерден болуп Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин МКОлору жана Улуттук банктын ноталары саналган.

Банк секторунда ликвиддүүлүктү жөнгө салуу

3.1.3-график. Коммерциялык банктардын үстөк камдары

2019-жылдын IV чейрегинен тартып байкалган кыска мөөнөткө жогорулоодон кийин банк секторунда үстөк ликвиддүүлүк 2020-жылдын I чейрегинин орто ченинен тартып төмөндөй баштаган. Буга Улуттук банктын банктар аралык валюта рыногунда чет өлкө валютасын сатуу боюнча валюта операциялары өбөлгө түзгөн, мунун натыйжасында иликтөөгө алынган мезгилде 14,5 млрд сомго ликвиддүүлүк арылтылган. Мында бюджеттик канал аркылуу 7,7 млрд сом

көлөмүндө түшүүлөр, Улуттук банктын башка операциялары жана жүгүртүүдөгү акчанын 3,7 млрд сомго төмөндөшү банк тутумунда үстөк ликвиддүүлүктүн топтолушунун негизги булактарынан болгон.

Бүтүндөй алганда, үстөк ликвиддүүлүк чоңдугу даде салыштырмалуу жогору бойдон калууда. Улуттук банк отчеттук чейректе арылтуу операцияларын жүргүзүүсүнө чейин бул көрсөткүчтүн орточо күндүк көлөмү 16,6 млрд сом деңгээлинде түптөлгөн, бул өткөн чейректеги көрсөткүчтөн 5,9 млрд сомго жогору.

Мындай шарттарда отчеттук чейрек ичинде Улуттук банк, ачык рынокто операцияларды жүргүзүү жана коммерциялык банктардын бош ресурстарды Улуттук банктагы «овернайт» депозиттерине жайгаштыруу аркылуу банк тутумундагы үстөк ликвиддүүлүктү абсорбациялоо жана трансформациялоо боюнча операцияларды

жүргүзүүнү уланткан. 2020-жылдын I чейрегиндеги 16,2 млрд сомго барабар банк тутумун үстөк ликвиддүүлүктөн арылтуунун орточо күндүк көлөмү 2019-жылдын IV чейрегиндеги 10,6 млрд сом көрсөткүчүнөн кыйла арткан.

2020-жылдын биринчи чейрегинде Улуттук банктын арылтуу операцияларынын көлөмүнүн артышынын алкагында жүгүртүүдөгү ноталардын орточо күндүк көлөмү мурдагы чейрекке салыштырганда 4,7 пайызга, 10,3 млрд сомго чейин өскөн. Ошону менен бирге эле, отчеттук мезгилде коммерциялык банктардын бош каражаттарды Улуттук банктагы «овернайт» депозиттерине жайгаштыруусу бир аз гана, 5,9 млрд сомго чейин көбөйгөн (өткөн чейрекке салыштырганда +0,9 млн сомго). 2020-жылдын I чейрегинде жүгүртүүдөгү ноталар арасында олуттуу үлүш жүгүртүү мөөнөтү 28 күндүк ноталарга (орточо алганда 32,0 пайыз) жана 91 күндүк ноталарга (орточо алганда 27,7 пайыз) туура келген.

Отчеттук чейрек ичинде Улуттук банктын арылтуу операцияларынын түзүмүндө Улуттук банктын ноталарынын үлүшү 2019-жылдын IV чейрегиндеги 53,0 пайыздан 63,5 пайызга чейин өскөн, ошол эле учурда «овернайт» депозиттеринин үлүшү 36,4 пайызга чейин азайган (2019-жылдын IV чейрегине салыштырганда -10,6 п.п.).

Улуттук банктын кредиттик саясаты

Экономиканын бардык тармактарын кредиттөөнү арттыруу жана Кыргыз Республикасынын регионалдык өнүгүүсүн колдоого алуу үчүн Улуттук банк 2020-жылдын I чейрегинде акча-кредиттик инструменттер аркылуу улуттук валютадагы ресурстарды сунуштоону уланткан.

2020-жылдын отчеттук чейрегинде Улуттук банк өлкө региондорун өнүктүрүү максаттарында төрт кредиттик аукцион өткөргөн, сунушталган каражаттардын жалпы көлөмү түпкү керектөөчүлөр үчүн 12,0 пайыз деңгээлиндеги пайыздык чен менен жана 1,5 млрд сом чегинде суроо-талап шартында 4,0 млрд сомду түзгөн. Мында, мына ушул жарыяланган төрт кредиттик аукциондордун ичинен 145,0 млн сом өлчөмүндө каражаттарды берүү бекитилген бир гана аукцион өткөрүлгөн, калган аукциондор катышуучулар санынын жетишсиздигинен улам өткөрүлгөн эмес.

Буга кошумча, «Айыл чарбасын каржылоо-8» долбоорун ишке ашырууга көмөктөшүүнүн алкагында төрт кредиттик аукцион өткөрүлгөн. Бул долбоордо катышкан коммерциялык банктарга 8,0 млрд сом көлөмүндө кредиттик каражаттар сунушталган, алардын ичинен банктар 490,0 млн сом тандап алышкан. Мында, түпкү керектөөчүлөр үчүн бул ресурстар боюнча пайыздык чендер 10,0 пайыз деңгээлинде белгиленген.

Улуттук банктын валюта саясаты

2020-жылдын январь-февраль айларында сомдун АКШ долларына карата алмашуу курсунун орточо туруктуу динамикасы белгиленген. Бирок, реэкспорттук операциялар аркылуу сыяктуу, акча которуулар аркылуу да өлкөгө чет өлкө валютасынын агылып кирүү көлөмүнүн азайышы, ошондой эле мунайга дүйнөлүк баалардын түшүүсүнөн улам региондо улуттук валютанын басаңдашы март айында ички валюта рыногунда басымдын келип чыгышын шарттаган.

Мындай фактылардын натыйжасында март айынын экинчи декадасында АКШ долларынын сомго карата курсу 83,5271 сом/АКШ долларына чейин өскөн. Ошол эле учурда, калктын чет өлкө валютасына суроо-талабын канааттандырууга жана психологиялык факторлорго бөгөт коюуга жараша 2020-жылдын I чейрегинин акырына АКШ долларынын сомго карата курсу туруктуу болуп, 80,8100 сом/АКШ доллары деңгээлинде түптөлгөн (жыл башынан тартып +16,25 пайызга).

Алмашуу курсунун кескин өзгөрүүсүн текшилөө максатында Улуттук банк 201,5 млн АКШ доллары суммасына чет өлкө валютасын сатуу боюнча интервенцияларды жүргүзгөн, анын ичинде 6,5 млн АКШ долларын нак формада. Мында, 115,0 млн АКШ

доллары көлөмүндө нак эмес жана нак формаларда чет өлкө валютасын сатуунун негизги үлүшү 2020-жылдын март айына туура келген.

Отчеттук чейрек ичинде сомдун алмашуу курсу 69,5117 сомдон 83,5271 сом/АКШ долларына чейинки диапазондо өзгөрүлүп турган.

1-кыстырма. Улуттук банктын COVID-19 инфекциясынын тарап кетишинен улам алгылыксыз экономикалык кесепеттерди текшилөөгө багытталган чаралары.

COVID-19 пандемиясы шартында киргизилген чектөө чараларынын, тышкы таасирлердин жана алардын алгылыксыз экономикалык таасиринин алкагында Улуттук банк 2020-жылдын I чейреги ичинде төмөнкүдөй бир катар **акча-кредиттик жана макропруденциалдык чараларды** көргөн:

- коронавирус инфекциясынын тарап кетишинен улам тышкы жана ички чөйрөлөрдүн начарлоосу шартында Кыргыз Республикасында инфляциялык процесстерди ооздуктоо үчүн 2020-жылдын 24-февралында эсептик чен 4,25 пайыздан 5,00 пайызга чейин жогорулатылган (30-мартта эсептик чен өлчөмүн 5,00 пайыз деңгээлинде сактоо чечими кабыл алынган);

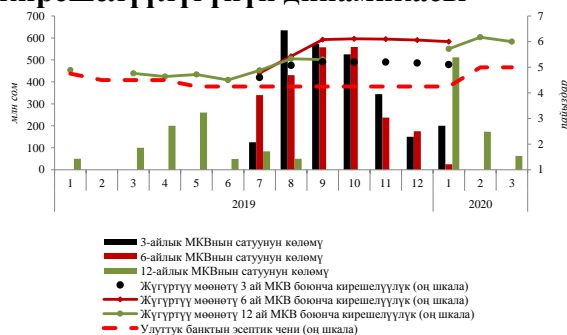
- 2020-жылдын 30-мартында коммерциялык банктар үчүн милдеттүү камдык талаптардын ар күндүк минималдуу деңгээлин колдоо боюнча талаптарды жеңилдетүү жөнүндө чечим кабыл алынган – банктарга өз ликвиддүүлүгүн натыйжалуу тескөөсүнө мүмкүндүк берүү, ошондой эле экономиканы кредиттөөнү арттыруу үчүн ченем 80,0 пайыздан 70,0 пайызга чейин төмөндөтүлгөн;

- ар жумада «Айыл чарбасын каржылоо – 8» долбоорунун алкагында каржылоо жана өлкө региондорун өнүктүрүү үчүн кредиттик аукциондор өткөрүлгөн, кароого алынган мезгилде бул эки багыт боюнча кредиттик ресурстарды сунуштоонун жалпы көлөмү 12,0 млрд сомду түзгөн;

- Кыргыз Республикасында COVID-19 пандемиясынын терс таасирине жол бербөө максатында, банктарга 5,00 пайыз алдында 12 айлык мөөнөткө ликвиддүүлүк сунуштоо боюнча жаңы убактылуу инструмент колдонууга киргизилген («ачык терезе» режиминде).

3.2. Финансы рыногунун инструменттери

3.2.1-график. Мамлекеттик казына векселдеринин сатуу көлөмүнүн жана кирешелүүлүгүнүн динамикасы

Мамлекеттик казына векселдери

Кароого алынып жаткан мезгил ичинде МКВ рыногунда 3 жана 6 айлык баалуу кагаздарды чыгаруу эсебинен 2019-жылдын ушул мезгилине салыштырмалуу сунуш көлөмүнүн көбөйүшү байкалган. Муну менен катар эле баалуу кагаздар рыногунда инвесторлордун жигердүүлүгү жогорулаган. Өткөрүлгөн аукциондордун жыйынтыгы боюнча жалпы орточо алынган кирешелүүлүк

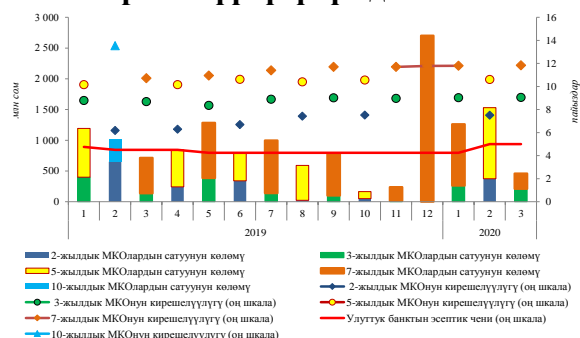
2019-жылдын ушул көрсөткүчүнө караганда 1,1 пайыздык пунктка, 5,9 пайызга чейин өскөн.

Отчеттук мезгил ичинде Финансы министрлиги аукциондордо 850,0 млн сом суммасына МКВ сунуштаган, бул 2019-жылдын тиешелүү мезгилине караганда караганда 21,4 пайызга көбөйгөн. Инвесторлор аукциондордо жигердүү катышкан, ушуга байланыштуу суроо-талаптын көлөмү 1,8 млрд млрд сомду түзгөн (2019-жылдын

ушул мезгилине салыштырганда +2,9 эсе). Мында, мөөнөттүүлүгү боюнча 12 айлык кагаздар көбүрөөк суроо-талапка ээ болгон (алардын үлүшү жалпы суроо-талап көлөмүнүн 59,9 пайызын түзгөн). Ал эми 3 жана 6 айлык МКВга суроо-талаптын көлөмү, тиешелүүлүгүнө жараша, 370,0 жана 370,6 млн сомду түзгөн. Кароого алынып жаткан мезгил ичинде кошумча жайгаштырууларды эске алуу менен МКВны сатуунун жалпы көлөмү 972,3 млн сомду (2019-жылдын I чейрегине салыштырганда +6,5 эсе) түзгөн жана сунушталган көлөмдөн 14,4 пайызга көбүрөк болгон.

Отчеттук мезгилдин жыйынтыгы боюнча ээлеринин жүгүртүүсүндөгү МКВнын жалпы көлөмү жыл башынан тартып 37,1 пайызга, 2,6 млрд сомго чейин төмөндөгөн.

3.2.2-график. Мамлекеттик казына облигацияларын сатуу көлөмүнүн жана кирешелүүлүгүнүн динамикасы

Мамлекеттик казына облигациялары

Кароого алынып жаткан мезгил ичинде Финансы министрлиги МКО сунуш көлөмүн 2019-жылдын ушул мезгилине караганда төмөндөткөндүгү байкалган. Ошондой эле инвесторлор тарабынан бул активге карата суроо-талап бир аз төмөндөгөн. Бирок МКОну сатуу көлөмүнүн көрсөткүчү өскөндүгү катталган. Отчеттук мезгил ичинде орточо алынган кирешелүүлүк 2019-жылдын ушул көрсөткүчүнө

салыштырмалуу 0,7 пайыздык пунктка, 10,7 пайызга чейин төмөн түптөлгөн.

Отчеттук мезгил ичинде МКОну жалпы сунуштоо көлөмү 10 жылдык баалуу кагаздарга сунуштун жоктугунан жана 7 жылдык баалуу кагаздарды кошпогондо, калган мөөнөттөгү кагаздар боюнча сунуштун кыскарышынан улам, 25,6 пайызга төмөндөө менен 3,1 млрд сомду түзгөн.

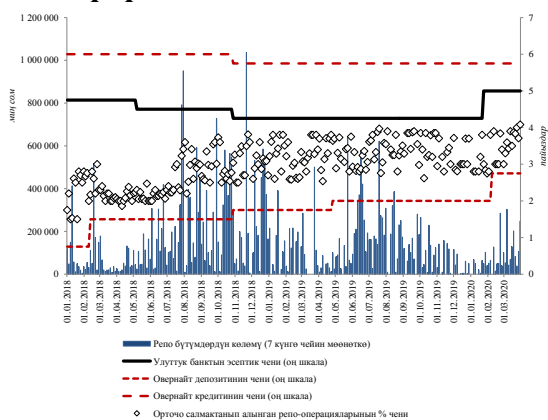
Андан тышкары, 7 жылдык баалуу кагаздарды эске албаганда (2019-жылдын ушул мезгилине салыштырганда + 3,7 эсе), катышуучулардын аталган активге суроо-талабынын көлөмү кыскарган. Жалпы сунуш көлөмүндөгү 7 жылдык баалуу кагаздардын үлүшү 44,7 пайызды (1,9 млрд сом) түзгөн. Мында сунуштун жалпы көлөмү 12,3 пайызга, 4,2 млрд сомго чейин төмөндөгөн. Кошумча жайгаштырууларды эске алганда, МКОну сатуунун чогуу алгандагы көлөмү 2019-жылдын ушул мезгилине салыштырганда, 5 жана 7 жылдык баалуу кагаздарды сатуу көлөмүнүн өсүшү эсебинен 11,3 пайызга (3,3 млрд сомго чейин) көбөйгөн.

Кароого алынып жаткан мезгилдин жыйынтыгы боюнча жүгүртүүдөгү МКОнун¹ жалпы көлөмү жыл башынан бери 3,9 пайызга, 44,6 млрд сомго чейин көбөйгөн, бул институционалдык инвесторлордун, коммерциялык банктардын жана резидент эмес юридикалык жактардын портфелдеринин көлөмүнүн өсүшүнүн эсебинен жүргөн.

¹ Чет өлкө валютасында номинацияланган МКОну эске албаганда

Банктар аралык кредиттик ресурстар рыногу

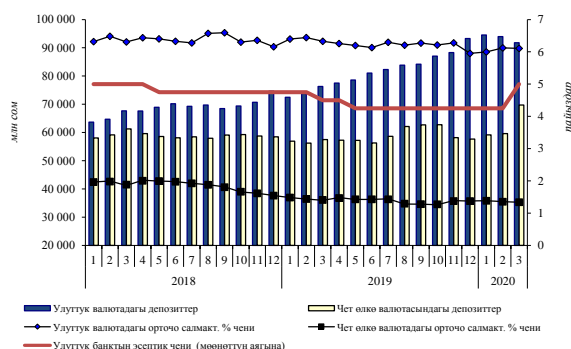
3.2.3-график. Банктар аралык кредиттик ресурстар рыногунда чендердин жана репо бүтүмдөрүнүн көлөмүнүн динамикасы

тартып өзгөргөн эмес жана 3,5 пайыз деңгээлинде түптөлгөн. Банктар аралык кредиттердин орточо алынган мөөнөтү 7 күндөн 9 күнгө чейин жогорулаган.

Депозит рыногу

3.2.4-график. Коммерциялык банктардын депозиттеринин динамикасы

карата курсунун жогорулашы жана доллар түрүндөгү депозиттер көлөмүнүн сомго туюндурулган маанисинин тиешелүү өсүшү менен түшүндүрүлөт. АКШ долларындагы депозиттер доллардык мааниде жыл башынан 5,9 пайызга көбөйгөн. Ал эми улуттук валютадагы депозиттер март айынын акырына карата 1,6 пайызга төмөндөгөн.

Улуттук валютадагы депозиттик базанын түзүмүндөгү мөөнөттүү депозиттердин үлүшү 2019-жылдын март айына салыштырганда, 2,1 пайыздык пунктка, 49,7 пайызга чейин жогорулаган, ал эми мөөнөттүү депозиттер ичинде 1 жылдык жана андан ашык мөөнөттөгү депозиттер үлүшү 1,2 пайыздык пунктка, 31,6 пайызга чейин өскөн. Чет өлкө валютасындагы мөөнөттүү депозиттердин үлүшүнүн өзгөрүүсү байкалган эмес жана ал 29,6 пайыздын деңгээлинде турган. Ошондой эле чет өлкө валютасындагы мөөнөттүү депозиттер ичинен 1 жылдык жана андан ашык мөөнөттөгү депозиттердин үлүшү 4,9 пайыздык пунктка, 26,0 пайызга чейин кыскарган.

Депозиттердин долларлашуу деңгээли 5,0 пайыздык пунктка, 43,2 пайызга чейин жогорулаган. Алмашуу курсу өзгөрбөгөн болсо, анда долларлашуу деңгээли 1,4 пайыздык пунктка өсмөк.

2020-жылдын I чейрегинде жаңыдан кабыл алынган депозиттердин көлөмү өткөн жылдын тиешелүү чейрегине салыштырганда 1,3 пайызга төмөндөө менен, 150,3 млрд

2020-жылдын I чейрегинде банктар аралык кредиттик ресурстар рыногунда бүтүмдөрдүн көлөмү өткөн чейректерге салыштырмалуу төмөндөгөн.

Каралып жаткан мезгил ичиндеги тооруктардын көлөмү 4 085,4 млн сомду түзгөн, бул өткөн чейрекке караганда 43,9 пайызга төмөн. 2020-жылдын январь-март айларында улуттук жана чет өлкө валюталарында стандарттык бүтүмдөр ишке ашырылган эмес, андыктан банктар аралык рыноктогу жигердүүлүк толугу менен репо-операциялардан турган.

Банктар аралык рынокто орточо алынган чен 2019-жылдын IV чейрегинен

Бүтүндөй алганда, 2020-жылдын I чейрегинде коммерциялык банктардын депозиттик базасынын өсүшү уланган.

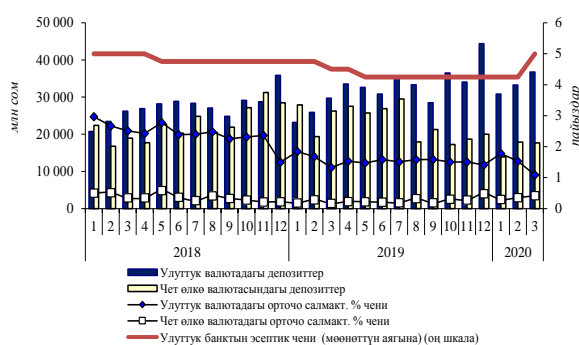
2020-жылдын март айынын акырына карата абал боюнча банктардын депозиттик базасы 2019-жылга салыштырганда 7,0 пайызга өсүп, 161,5 млрд сомду түзгөн. Ал эми 2019-жыл ичинде депозиттик база 13,4 пайызга өскөн. Өтүп жаткан жылда депозиттик базанын өсүшү чет өлкө валютасындагы депозиттер көлөмүнүн жыл башынан 20,9 пайызга жогорулашы менен шартталган. Бул негизинен АКШ долларынын сомго

сомду түзгөн. Улуттук валютадагы депозиттердин көлөмү 28,0 пайызга, 100,8 млрд млрд сомго чейин көбөйүп, чет өлкө валютасындагы жаңыдан кабыл алынган депозиттердин көлөмү 32,7 пайызга 49,5 млрд сомго чейин төмөндөгөн.

Каралып жаткан мезгил ичинде улуттук валютадагы мөөнөттүү депозиттердин үлүшү өткөн жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда 0,1 пайыздык пунктка, 12,3 пайызга чейин жогорулаган, анын ичинде 1 жылдык жана андан ашык мөөнөттөгү депозиттердин үлүшү 1,7 пайыздык пунктка, 41,5 пайызга чейин төмөндөгөн. Чет өлкө валютасында да мөөнөттүү депозиттер 5,5 пайыздык пунктка 11,4 пайызга чейин өскөндүгү байкалган. Мөөнөттүү депозиттер ичинен 1 жылдык жана андан ашык мөөнөттөгү депозиттер үлүшү 14,9 пайыздык пунктка, 26,5 пайызга чейин төмөндөгөн.

2020-жылдын I чейрегинин акырына карата депозиттик базанын жалпы дюрациясы 5,2 айга чейин азайган (2020-жылдын башынан тартып -0,2 ай), мөөнөттүү депозиттердин дюрациясы 12,8 айга чейин (-0,3 ай) төмөндөгөн.

3.2.5-график. Коммерциялык банктардын мөөнөттүү депозиттеринин агымдарынын динамикасы

2020-жылдын I чейрегинде жаңыдан кабыл алынган депозиттер боюнча орточо алынган чендер 2019-жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда 0,17 пайыздык пунктка 1,10 пайызга чейин жогорулаган. Улуттук валютада жаңыдан кабыл алынган депозиттер боюнча чендер 2019-жылдын I чейрегине салыштырганда 0,15 пайыздык пунктка төмөндөө менен 1,47 пайызды түзгөн, чет өлкө валютасындагы депозиттер боюнча чендер 0,14 пайыздык пунктка

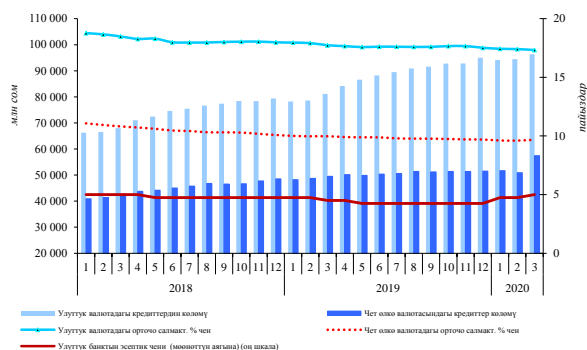
көбөйүү менен 0,36 пайызды түзгөн. Улуттук валютада жаңыдан кабыл алынган мөөнөттүү депозиттер боюнча орточо салмактанып алынган чен 0,73 пайыздык пунктка, 8,95 пайызга чейин, ал эми чет өлкө валютасында – 0,25 пайыздык пунктка, 2,88 пайызга чейин төмөндөгөн. Улуттук валютадагы сыяктуу эле, чет өлкө валютасындагы да орточо салмактанып алынган чендер 1 айга чейинки мөөнөттөгү депозиттерден тышкары, бардык мөөнөттүүлүк боюнча азайган.

Кароого алынып жаткан мезгилдин акырына карата депозиттер рыногунда концентрациялануу индекси¹ 0,09 деңгээлинде сакталып турган, бул концентрациялануунун төмөн деңгээлин күбөлөндүрөт жана рынокто бирдей үлүшкө ээ болгон он бир катышуучу иш алып барып жаткандыгына дал келет.

¹ Бул индекс банктардын портфелинде көрсөткүчтүн концентрациялануу деңгээлин көрсөтөт. Концентрациялануу деңгээли Херфиндаль-Хиршмандын индекси эсептөө методикасы боюнча эсептелет жана көрсөткүчтүн салыштырма салмагынын квадраттарынын жалпы көлөмдөгү суммасын түшүндүрөт. Индекс 0дон 1ге чейинки маанини кабыл алат. Индекстин 0,10дон кем мааниси концентрациялануунун төмөн деңгээлине; 0,10дон 0,18ге чейин – концентрациялануунун орточо деңгээлине; 0,18ден жогору – концентрациялануунун жогорку деңгээлине дал келет. Мисалы, 0,50гө барабар концентрациялануу индекси, рынокто бирдей үлүштөгү эки катышуучунун, ал эми 0,3 – үч катышуучунун катышуусуна эквиваленттүү ж.б.

Кредит рыногу

3.2.6-график. Коммерциялык банктардын кредиттик карызынын мезгилдин акырына карата динамикасы

бул АКШ долларынын бекемделишинен улам, аталган кредиттердин сомго туюндурулган көлөмүнүн көбөйүшүнө байланыштуу болгон. Мында АКШ долларындагы кредит портфели номиналы боюнча жыл башынан 3,2 пайызга төмөндөгөн. Улуттук валютадагы кредиттер 1,5 пайызга, 96,4 млрд сомго чейин өскөн.

2020-жылдын I чейрегинин акырында кредит портфелинин долларлашуу деңгээли 2,2 пайыздык пунктка, 37,3 пайызга чейин жогорулаган. Мында АКШ долларынын курсунун өзгөрүүсүн эске албаганда, долларлашуу деңгээли жыл башынан 1,3 пайыздык пунктка кыскарган.

Жаңыдан берилген кредиттердин көлөмү 2020-жылдын I чейрегинде 2019-жылдын тиешелүү чейрегине салыштырганда 28,5 млрд сомду түзүү менен 7,2 пайызга жогору түптөлгөн. Улуттук валютада берилген кредиттердин көлөмү 8,9 пайызга, 20,6 млрд сомго чейин жогорулаган, ал эми чет өлкө валютасында 3,1 пайызга, 7,9 млрд сомго чейин өскөн.

Улуттук валютада жаңыдан берилген кредиттер, негизинен, үч жылдан ашык мөөнөткө берилген кредиттер көлөмүнүн 2019-жылдын I чейрегине салыштырганда 29,8 пайызга көбөйүшүнөн улам, өскөн.

Узак мөөнөткө жаңыдан берилген кредиттердин көбөйүшү он бир сектордун ичинен тогузунда катталган (байланыш, даярдоо жана кайра иштетүү секторлорунан тышкары), анын ичинен жети сектордо (транспорттон (+2,0 пайыз) жана ипотекадан (+11,9) тышкары) 20 пайыздан жогору өсүш арымы белгиленген.

Натыйжада, узак мөөнөттүү кредиттердин өсүшү жалпы мүнөзгө ээ болуп, экономиканын көпчүлүк маанилүү секторлоруна тиешелүү болгон. Чет өлкө валютасындагы кредиттердин өсүшү көбүнчө 1 жылдан 3 жылга чейинки мөөнөттөгү кредиттер үлүшүнүн 20,2 пайызга көбөйүшү менен шартталган, мында 3 жылдан ашык мөөнөттөгү чет өлкө валютасындагы кредиттер 5,7 пайызга кыскарган.

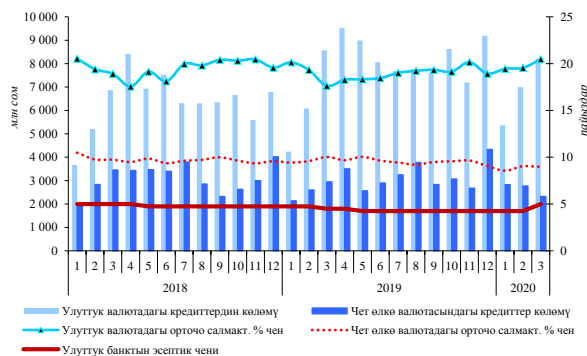
Тармактар боюнча улуттук валютада жаңыдан берилген кредиттердин көлөмүнүн көбөйүшүнө керектөө кредиттеринин (+30,1 пайызга) көбөйүшү жана соода тармагындагы кредиттердин (+9,9 пайызга) өсүшү олуттуу салым кошкон. Ал эми чет өлкө валютасында жаңыдан берилген кредиттердин түзүмүндө өсүшкө алардын ичинде 60,0 пайызга жакын үлүштү ээлеген соода тармагындагы кредиттердин 25,8 пайызга көбөйүшү кыйла салым кошкон.

2019-жылдын тиешелүү чейрегине салыштырганда 2020-жылдын I чейрегинде улуттук валютада жаңыдан берилген кредиттер боюнча дюрация бир айга көбөйгөн жана 24 айды түзгөн, ал эми чет өлкө валютасында бир айга, 30 айга чейин төмөндөгөн.

Отчеттук мезгил ичинде коммерциялык банктардын кредит портфелинин өсүү тенденциясы уланган.

2020-жылдын март айынын акырына карата абал боюнча коммерциялык банктардын кредит портфели 2019-жылдын акырына салыштырмалуу 5,0 пайызга жогорулап, 153,7 млрд сомду түзгөн. Кредит портфелинин өсүшүнө чет өлкө валютасындагы кредиттердин 11,5 пайызга, 57,4 млрд сомго чейин көбөйүшү негизги салымын кошкон,

3.2.7-график. Мезгил ичинде коммерциялык банктар тарабынан жаңыдан берилген кредиттердин динамикасы

төмөндөөсүнүн эсебинен азайган.

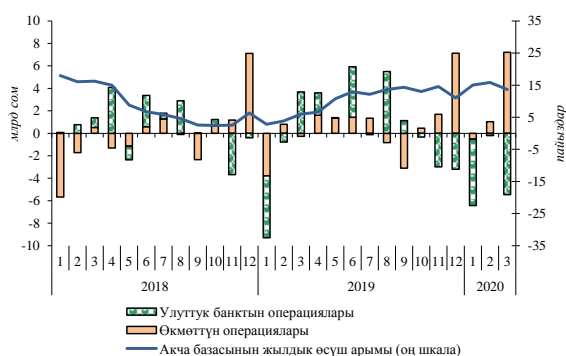
Кредиттөө рыногунун жалпы концентрациялануу көрсөткүчү туруктуу болгон жана 0,09 деңгээлинде түптөлгөн, бул концентрациялануунун төмөн деңгээлине дал келет жана рынокту 11 банк ортосунда бөлүүгө эквиваленттүү. Тармак боюнча концентрациялануу көрсөткүчү кредиттөөнүн негизги үч секторун белгилөө менен 0,31 түзгөн.

3.3. Монетардык индикаторлор динамикасы

Акча базасы

2019-жылдан тартып белгиленген резерв акчанын (жылдык мааниде) өсүү тенденциясы өтүп жаткан жылдын отчеттук чейрегинде сакталган. Акча базасы, негизинен, мамлекеттик башкаруу органдары тарабынан кеңейтилген.

3.3.1-график. Өкмөттүн жана Улуттук банктын операцияларынын акча базасынын өзгөрүүсүнө салымы

2020-жылдын биринчи чейрегинде (өткөн чейрекке салыштырмалуу) акча базасынын 3,3 пайызга кыскарышына Улуттук банктын ички валюта рыногундагы чет өлкө валютасын сатуу операциялары өбөлгө түзгөн. Мында резерв акча жылдык мааниде өсүү динамикасын көрсөтүп, 13,6 пайызга өскөн.

Отчеттук чейрек ичинде Улуттук банктын операциялары ооздуктоочу мүнөзгө ээ болуп, акча базасынын өсүшүнө 11,6 млрд сом өлчөмүндө теср салымын

кошкон, ошол эле учурда мамлекеттик бюджеттин чыгаша бөлүгүнүн анын киреше бөлүгүнөн артышы резерв акчаны 7,7 млрд сомго көбөйткөн.

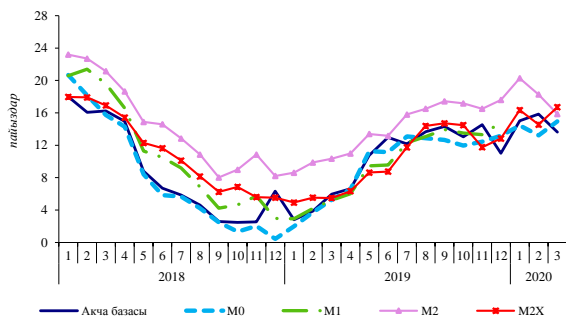
Мурдагыдай эле, акча базасынын негизин 89,8 пайыз үлүшү менен жүгүртүүдөгү акча түзөт, (2020-жылдын I чейрегинин акырына карата абал боюнча), ал эми 10,2 пайызды түзгөн калган бөлүгү башка депозиттик корпорациялардын резервдерине туура келет.

I чейреkte улуттук валютада жаңыдан берилген кредиттер боюнча орточо салмактанып алынган чен 2019-жылдагы ушул эле көрсөткүчкө салыштырганда 0,12 пайыздык пунктка, 18,90 пайызга чейин төмөндөгөн. Чендердин төмөндөшү он бир негизги сектордун ичинен жетөөндө, анын ичинде жалпы көлөмдө олуттуу үлүштү ээлеген соода (-0,39 п.п.) жана керектөө кредиттери (-1,66 п.п.) секторлорунда байкалган. Чет өлкө валютасындагы чендер 0,83 пайыздык пунктка, 8,85 пайызга чейин, негизинен, соода секторунда кредиттерге чендердин

Акча топтомдору

Жалпысынан 2020-жылдын отчеттук чейреги ичинде бардык акча топтомдорунун алгылыктуу өсүш динамикасы уланган, мында жылдык өсүш арымынын басаңдашы байкалган.

3.3.2-график. Акча топтомдорунун номиналдык өсүш арымы (жылдык мааниде)

2020-жылдын I чейрегинде акча топтомдору орточо динамиканы көрсөткөн (өткөн чейрекке салыштырганда), ал эми жылдык мааниде бул көрсөткүчтөрдүн алгылыктуу өсүш арымы сакталган.

2020-жылдын январь-март айларында акча топтомдорунун көбөйүшүнө банктардан тышкаркы акчанын 14,9 пайызга жана чет өлкө валютасындагы депозиттердин 19,4 пайызга өсүшү таасир эткен. Мында, отчеттук чейрек ичинде валюталык банктардан тышкаркы акча 1,3 пайызга

кыскарган.

Ошондой эле отчеттук чейректин көбүрөөк мезгилинде банктардан тышкаркы акчанын көлөмү кыскаргандыгын, жана 2020-жылдын март айынын экинчи он күндүгүнөн тартып, карантин чаралары киргизилгендигине байланыштуу калктын нак акчага суроо-талабы өскөндүгүнөн улам, өсүүсүн тездеткендигин белгилеп кетүү зарыл.

2020-жылдын байкоого алынган мезгилинде M2X акча топтому 237,3 млрд сомду түзүү менен жылдык мааниде 16,7 пайызга өскөн. Өткөн чейрекке салыштырмалуу M2X акча топтомунун 3,1 пайызга өсүшү белгиленген.

Отчеттук чейрек ичинде M2X акча топтомуна камтылган депозиттер¹, негизинен, чет өлкө валютасындагы депозиттердин 19,4 пайызга жана улуттук валютадагы депозиттердин 16,9 пайызга өсүшүнүн эсебинен 17,9 пайызга көбөйгөн (2019-жылдын IV чейрегинде бул көрсөткүч 12,6 пайызды түзгөн). Ошол эле учурда чейрек ичинде улуттук валютадагы депозиттердин 1,2 пайызга кыскарышы жана валюталык депозиттердин 19,4 пайызга өсүшү байкалган.

Экономиканы кредиттөө мурдагыдай эле алгылыктуу өсүш арымын көрсөтүүдө. 2020-жылдын отчеттук мезгилинде экономикага кредиттин жалпы көлөмү² 157,5 млрд сомду түзүү менен жылдык мааниде 17,8 пайызга өскөн (2019-жылдын IV чейрегине салыштырганда +5,0 пайыз). Банк секторунун кредит портфелинин улуттук валютадагы кредиттер эсебинен сыяктуу эле (+19,0 пайыз), чет өлкө валютасындагы кредиттер эсебинен да (+15,8 пайызга) кеңейиши байкалган.

¹ Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн жана резидент эместердин депозиттерин эске албаганда, жеке адамдардын, юридикалык жактардын жана башка финансы-кредит мекемелеринин депозиттери.

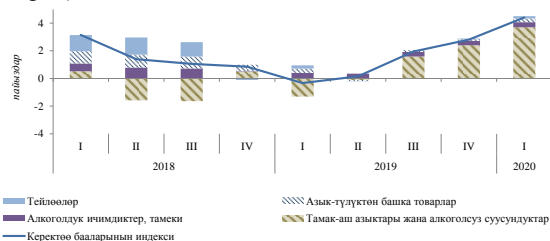
² Экономикага кредит – бул Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн жана резидент эместердин кредитин кошпогондо, банк тутумунун жеке адамдарга, юридикалык жактарга жана башка финансы-кредит мекемелерине берилген кредиттер, депозиттер жана баалуу кагаздар жана аларга чегерилген пайыздар түрүндөгү бардык талаптарын чагылдырган көрсөткүч.

4-глава. Инфляциянын динамикасы

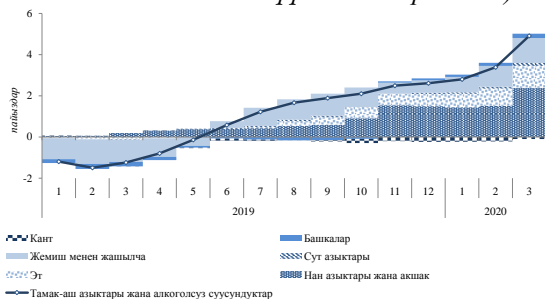
Дүйнө жүзүндө түптөлгөн геосаясий жана эпидемиологиялык абал азык-түлүк рыногунда суроо-талаптын өсүшү менен бирге логистика кыйынчылыктарына алып келди, жана регионалдык рынокто тамак-аш азыктарынын экспорту боюнча чектөөчү чаралардын колдонулушунун натыйжасы болуп калды. Кыргызстанда өзгөчө абал киргизилгендигине байланыштуу, өлкө ичинде тамак-аш азыктарына өзгөчө талап жана алмашуу курсунун өзгөрүшү инфляциялык басымды пайда кылды. Бул жагдай 2020-жылдын биринчи чейрегинде өлкөдө инфляция арымынын тездешине алып келди.

4.1. Керектөө баа индекси

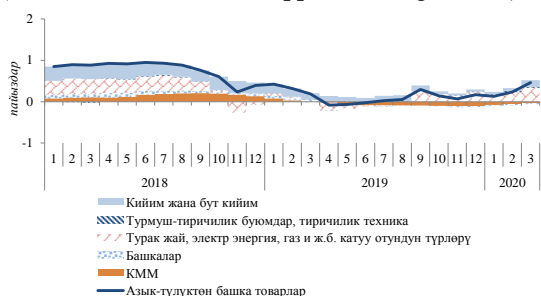
4.1.1-график. Керектөө баа индексинин түзүмүнүн динамикасы
(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

4.1.2-график. Жылдык керектөө баа индексиндеги азык-түлүккө баалар салымынын динамикасы
(өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

4.1.3-график. Жылдык керектөө баа индексиндеги азык-түлүктөн башка товарларга баалар салымынын динамикасы
(өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

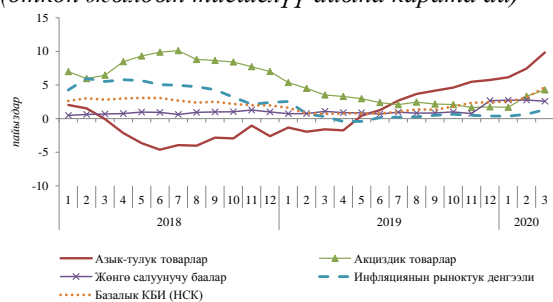
2020-жылдын март айында баалар жылдык мааниде 5,9 пайызга өскөн (2020-ж. март/ 2019-ж. март). Инфляциянын тездешине пандемиянын тышкы сыяктуу эле, ички экономикалык кесепеттерин, жана натыйжада, улуттук валютанын курсунун төмөндөшүн чагылдыруу менен, бүтүндөй биринчи чейрек ичинде азык-түлүккө баалардын акырындап өсүшүн шарттаган. Сомго болгон басым коронавирус инфекциясынын жайылышына байланыштуу, бир катар өлкөлөрдө чектөө чараларынын киргизилишенен улам, тышкы экономикалык таасирлер менен шартталган.

2020-жылдын I чейрегинде инфляциянын жылдык орточо мааниси (тиешелүү чейрекке карата чейрек) 4,4 пайыз деңгээлинде түптөлгөн. Керектөө баа индексинин өсүшүнө негизги салымды “тамак-аш азыктары жана алкогольсүз ичимдиктер” жана “алкоголдук ичимдиктер жана тамеки буюмдары” топтору кошту. Бир аз алгылыктуу динамика ошондой эле азык-түлүктөн башка товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр тарабынан белгиленген.

Отчеттук чейректе азык-түлүк товарларына баа индекси 2019-жылдын тиешелүү чейрегине салыштырмалуу 8,1 пайызга өскөн. Кароого алынып жаткан мезгил ичинде “нан азыктары жана акшак”, “жемиштер жана жашылчалар” жана “эт” топтору кымбаттаган. Бул Кыргызстанда өзгөчө жагдай жана 2020-жылдын март айынын экинчи жарымында бардык региондордо өзгөчө абал киргизилгендигинен улам азык-түлүккө суроо-талаптын кескин жогорулашына жана улуттук валюта курсунун өзгөрүшүнө

4.1.4-график. Товарлар топтору боюнча керектөө баа индексинин динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

байланыштуу болгон. Ал эми “майлар жана тоң майлар” жана “кант” топтору боюнча баалардын кескин өзгөрүшү байкалган эмес.

Азык-түлүктөн башка товардык топ I чейректе 0,9 пайызга өскөн. Көпчүлүк негизги топтордо баанын өсүш көрсөткүчтөрү төмөн болгон.

Ошондой эле акы төлөнүүчү кызмат көрсөтүүлөр боюнча да анчалык жогору эмес өсүш белгиленген. Өсүшкө негизги салымды “Турак жай кызмат көрсөтүүлөрү, суу, электр энергиясы, газ жана отундун башка түрлөрү” топтору кошкон. Күйүүчү-майлоочу материалдарга баанын төмөндөшүнүн эсебинен “транспорт” тобу тарабынан төмөндөтүүчү басым байкалган.

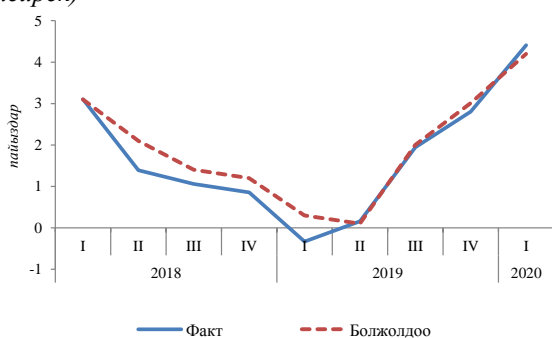
Рыноктук инфляция жыл башынан тездеп, 2020-жылдын мартында 1,3 пайызды түзгөн. Рынок инфляциясынын көрсөткүчтөрүнүн жогорулашы жыл башынан тарта керектөө суроо-талабынын өсүшүн ырасташы мүмкүн.

Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети тарабынан эсептелинген базалык инфляция көрсөткүчү (азык-түлүк жана энергетика товарларын кошпогондо) 2020-жылдын I чейрегинде жылдык мааниде 4,7 пайызды түзгөн.

4.2. Болжолдоону факты менен салыштыруу

4.2.1-график. Керектөө баа индексинин айкын жана болжолдуу мааниси

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

2020-жылдын I чейрегинде айкын инфляция азык-түлүктүн болжолдонгондон көбүрөөк кымбатташы эсебинен Улуттук банк тарабынан күтүлгөн мааниден 0,2 пайыздык пунктка жогору түптөлгөн. Инфляциянын тездеши жана айкын маанисинин күтүлгөн деңгээлден четтеши тышкы сыяктуу эле, ички экономикалык жана эпидемиологиялык чаралар, ошондой эле бул чаралардын таасири менен да шартталган.

5-глава. Орто мөөнөткө каралган болжолдоолор

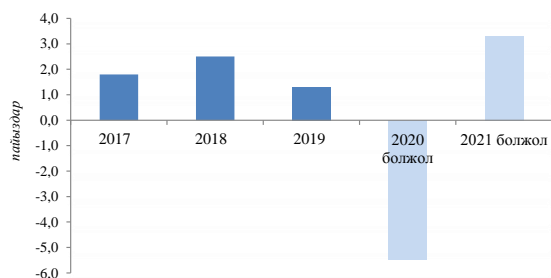
5.1. Тышкы чөйрө жөнүндө божомолдор

5.1.1. Соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн өнүгүүсүн болжолдоо

Россия

5.1.1.1-график. Россиянын реалдуу ички дүң өнүмүнүн өсүшү

(жылга карата жыл)

Булагы: ЭВФ, «Блумберг» маалымат агенттиги, Россия Федерациясынын Экономиканы өнүктүрүү министрлиги

Россияда коронавирус инфекциясынын жайылышына каршы аракеттенүү чараларына жана дүйнөлүк рынокто мунайга баанын төмөндөшүнө байланыштуу, **2020-жылы экономикалык жигердүүлүктүн олуттуу төмөндөшү күтүлүүдө.**

Россиянын ири шаарларында 2020-жылдын март айынын акырынан майдын акырына чейин уланган өзүн-өзү изоляциялоо режими Россия экономикасынын кыйла басаңдашын жана дээрлик бардык секторлорунда

төмөндөшүн шарттаган. Ошондуктан, экономикалык ишти жандандыруу жана чектөөлөрдү алып салуу убакытты талап кылат жана өлкөдө экономикалык жигердүүлүктүн калыбына келүүсүн басаңдатышы күтүлүүдө.

Андан тышкары, коронавирус инфекциясынын жайылышы бүтүн дүйнөдө экономикалык жигердүүлүктүн кыйла төмөндөшүнө, дүйнөлүк рынокто мунайга жана энергия продукцияларына баанын түшүүсүнө алып келди, натыйжада, 2020-жылдын апрель айында мунай баасы бир баррель үчүн 20 АКШ долларынан төмөн деңгээлге жеткен.

Россия экспортунда мунай жана андан чыгарылган заттардын¹ үлүшү 50-60 пайыз тегерегин түзгөндүгүн эске алганда, мунайга баанын кыйла төмөндөшү экспорттон түшкөн кирешенин тиешелүү деңгээлде кыскарышына, мунай казып алуучу тармакка байланыштуу секторлордо өндүрүш көлөмүнүн азайышына, ошондой эле орто жана узак мөөнөттүү келечекте инвестициялык жигердүүлүктүн төмөндөшүнө шарт түзөт.

Ички жана тышкы суроо-талаптын келечегинин белгисиздиги субъекттердин инвестициялык пландарын ооздукташы күтүлүүдө. Ал эми өндүрүш көлөмүнүн жана инвестициялардын төмөндөшү өз кезегинде кирешелердин өсүү мүмкүнчүлүгүн чектеп, керектөө суроо-талабынын кыскарышына алып келет.

Мында экономикага, айрыкча, кыйла жабыр тарткан секторлорго Россия Өкмөтү жана Россия Банки тарабынан пандемиянын жайылышынын жана тиешелүү чектөө чараларынын кесепетин жөнгө салуу (кыскартуу) максатында кабыл алынган чаралар колдоо көрсөтөт.

2021-2022-жж. экономикалык өсүш көбүнчө калыбына келтирүүчү мүнөздө болушу күтүлүүдө. Ошондой эле ИДӨнүн өсүшүнө Россия Федерациясынын улуттук долбоорлорунун мурдагыдай эле ишке ашырылышы да салымын кошот. Экономиканын жана ички суроо-талаптын калыбына келишине Россия Банкынын акча-кредит саясатын жеңилдеттиши да өбөлгө түзөт жана экономиканы кредиттөө арымын тездетет.

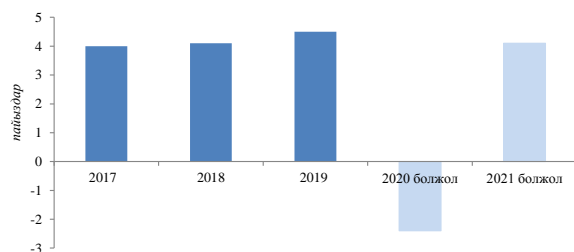
2020-жылы инфляция деңгээли финансы рыногунда волатилдүүлүктүн өсүшүнөн жана бир катар азык-түлүк товарларына суроо-талап жогорулашынан улам, максаттуу көрсөткүчтөн убактылуу ашып кетиши мүмкүн. Бирок иш жигердүүлүгүнүн төмөндөшүнө байланыштуу ооздукталган керектөө суроо-талабы, жалпысынан,

¹ Минералдык отун, мунай жана аны иштетүү продуктулары; битум заттары; минералдык мом (код ТНВЭД 27) – 2018-жылдын жыйынтыгы боюнча товарларды экспорттоонун жалпы көлөмүнүн 63,7 пайызы.

баалардын өсүш динамикасына дезинфляциялык таасирин тийгизиши күтүлөт. Орто мөөнөттүү мезгил ичинде Россия Банкынын жүргүзгөн акча-кредит саясатын эске алганда, инфляциянын максаттуу көрсөткүчкө жакын деңгээлде турукташуусу болжолдонууда.

Казакстан

5.1.1.2-график. Казакстандын реалдуу ички дүң өнүмүнүн өсүшү (жылга карата жыл)

Булак: «Блумберг» маалымат агенттиги, эл аралык финансы институттары

өзгөргөн.

Эл аралык аналитиктер белгилегендей, COVID-19 пандемиясынын Казакстан Республикасынын экономикасына таасир этүүчү негизги каналдары тышкы экономикалык конъюнктуранын кыйындашына байланыштуу, бул экспортко суроо-талаптын начарлашынан, чийки зат товарларынын баасы түшкөндүгү эсебинен аларды чет өлкөгө берүүдөн кирешелердин кыскарышынан, кошумча нарк боюнча глобалдуу чынжырдын үзүлүшүнөн, бизнес жагдайынын началашынан, ошондой эле финансылык шарттардын татаалданышынан көрүнүүдө.

Тышкы чөйрөдөн тышкары, ички чектөөчү чаралар да экономикага терс таасирин тийгизүүдө, алар экономиканын көпчүлүк секторлорунун, биринчи кезекте, кызмат көрсөтүү чөйрөсүнө тиешелүү секторлорунун өндүрүш көрсөткүчтөрүнүн төмөндөшүнө түрткү берет.

2021-2022-жж. аналитиктер экономикалык өсүштү мунай казып алуу көлөмү көбөйүшүнүн жана салык салуу чөйрөсүндөгү өзгөрүүлөр эсебинен, мунай жана газ конденсатын казып алуу көлөмү көбөйүшүнөн улам, экспорттун жогорулашы эсебинен орточо алганда 4,0 пайыз деңгээлинде болжолдоодо. Тенгиз, Карачаганак, Кашаган кен казып алуу жайларын кеңейтүү жана деңиз алдындагы кен казып алууну эксплуатацияга киргизүүгө байланыштуу, мунай көлөмүнүн өсүшү күтүлүүдө.

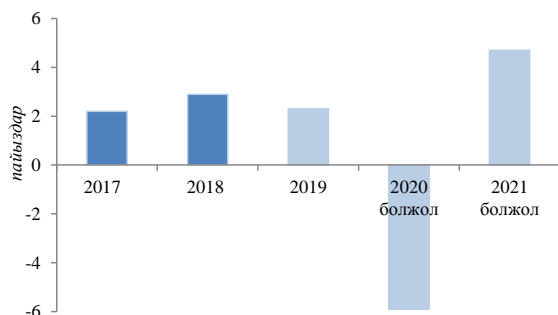
Дүйнө экономикасынын өнүгүшү боюнча белгисиз жагдайды жана мунай баасы күндөлүк деңгээлде сакталган шартта, тенгени алмашуу курсунун ички бааларга таасирин эске алганда, Казакстан Республикасынын Улуттук банкынын болжолдоосу боюнча 2020-жылдын акырына карата инфляция 9-11 пайыз чегинде сакталат. Орто мөөнөткө каралган келечекте экономикага фискалдык өбөлгө түзүүнү улантуу жана чийки зат товарларына баалар инфляциянын динамикасын аныктаган негизги факторлордон болуп калат.

Орто мөөнөттүү мезгил ичинде олуттуу таасирлер орун албаган шартта, 2020-жылы төмөндөөдөн кийин Казакстан экономикасынын өсүш арымынын калыбына келиши күтүлүүдө. Өлкөдө COVID-19 инфекциясынын жайылышына бөгөт коюу боюнча жагдайга, ошондой эле мунайга баалардын өзгөрүлмөлүүлүгүнө байланыштуу, аналитиктердин 2020-жылы Казакстандын экономикалык өсүшү боюнча божомолдору 1,0-2,5 пайызга төмөндөө жагына

АКШ

5.1.1.3-график. АКШнын реалдуу ички дүң өнүмүнүн өсүшү

(жылга карата жыл)

Булак: «Блумберг» маалымат агенттиги

таасириндеги олуттуу фискалдык колдоо көрсөтүүлөр жагдайдын таасирин жеңилдетиши күтүлүүдө. Ошондой эле аналитиктердин болжолдоосу боюнча, социалдык аралыкты сактоо боюнча чектөө чаралары экинчи чейректе керектөө чыгашаларына терс таасирин тийгизет, ал эми ишканалардын инвестициялары суроо-талап жана өндүрүш көлөмү төмөндөгөндүгүнө байланыштуу, кысымга дуушарланат. Тобокелдиктердин жана карантиндик чаралардын сакталышы өлкө экономикасынын акырындык менен калыбына келишин шарттайт, ошол эле учурда аналитиктер үчүнчү чейректе жок дегенде жагдайдын бир аз калыбына келишин болжолдошууда.

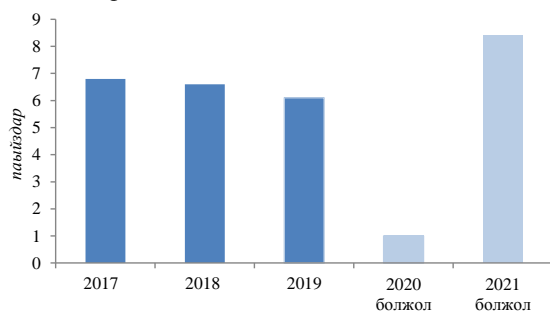
Ошондой эле эксперттер дефляциялык басымдын уланышын болжолдоп, муну жабык секторлордогу кызматкерлердин суроо-талабынын азайышы кирешесинин төмөндөшүнөн жана жумуш орундарынын кыскарышынан улам, кризиске кабылбаган секторлордун кызматкерлери тарабынан суроо-талаптын кошумча төмөндөөсү менен күчөгөн шартта, суроо-талаптын тартыштыгы менен түшүндүрүүдө.

Мындан тышкары, кризиске кабылбаган же калыбына келе баштаган секторлордун кызматкерлери пандемиянын экинчи толкунунан жана жумуш боюнча белгисиз жагдайдан кооптонуу менен, кошумча каражат топтоосу мүмкүн, ошондой эле компаниялар суроо-талаптын төмөндүгүнө жана пандемиянын экинчи толкунун күтүүгө байланыштуу, мурдагыдан азыраак инвестиция жумшоосу күтүлүүдө.

Кытай

5.1.1.4-график. Кытайдын реалдуу ички дүң өнүмүнүн өсүшү

(жылга карата жыл)

Булак: Кытайдын Улуттук статистикалык бюросу, «Блумберг» маалымат агенттиги

экономиканын башка региондордогу орточого караганда, өтө тез калыбына келүүсүн болжолдошууда.

Алты жылдан бери үзгүлтүксүз өнүгүп келе жаткан АКШ экономикасы 2020-жылы рецессияга өзгөрүшү күтүлүүдө, анын масштабы COVID-19 пандемиясынын жайылышына байланыштуу жагдайдын мындан аркы өзгөрүшүнө жараша болот.

АКШда пандемиянын жайылуу тездиги дүйнөдөгү эң ирилдердин бири болгондугун эске алуу менен, көпчүлүк экономисттер 2020-жылдын аягында-2021-жылдын башында экономиканын жанданышын болжолдошууда. ФРСтин жеңилдетилген монетардык саясатынын

Өлкөдө коронавирус эпидемиясынын тез жайылышынын кыйла масштабдуу таасиринен улам, Кытай экономикасынын өнүгүшүнүн начарлашы болжолдоонууда.

Аналитиктердин 2020-жылга карата Кытай ИДӨнүн өсүшү боюнча болжолдоосу өтүп жаткан жылдын I чейрегиндеги коронавирус эпидемиясынын кесепеттеринен улам, күтүлүп жаткан 5,6 пайыздан 1,0-2,0 пайызга чейин төмөндөгөн. Эл аралык аналитиктер 2020-жылы өсүш арымынын өтө эле басандашынан кийин, пандемиядан эрте калыбына келүүдөн улам, 2021-жылы

Натыйжада, көптөгөн эл аралык аналитиктердин баа берүүлөрү боюнча 2021-жылы экономиканын өсүшү 8,0-10,0 пайыз деңгээлинде күтүлүүдө. Ошондой эле алар мындай кескин өзгөрүүгө Кытай Өкмөтүнүн бир катар колдоо көрсөтүүчү чаралары, анын ичинде кредит алуу үчүн талаптардын жеңилдетилиши, салык боюнча жеңилдиктер жана бюджеттик чыгашаларды көбөйтүү өбөлгө түзө тургандыгын болжолдошууда.

Ал эми жумушсуздук деңгээлинин 2020-жылдын мартында февралдагы 6,2 пайыздан 5,9 пайызга чейин, 0,3 пайыздык пунктка төмөндөшү экономиканын март айында калыбына келишинин кошумча негизги көрсөткүчү болуп калган.

«Блумберг» агенттиги тарабынан сурамжыланган экономисттердин баа берүүсү боюнча, Кытайдагы жылдык орточо инфляция өкмөттүн “үч пайыз” чегиндеги көрсөткүчүнөн жогору болушу күтүлүүдө.

Кытайдын реалдуу экономиканы колдоо максатында акча-кредит саясатын жеңилдетүүсү, ошондой эле чочко эти рыногундагы абал инфляциянын негизги кыймылдаткычы болуп калат. Жыл ичинде инфляцияны басаңдатуунун факторлорунан болуп, чийки зат товарларына баанын төмөндүгү, товарларды берүү иштеринин жөнгө салынышынан улам, чочко этине баанын түшүүсү саналат, бул тамак-аш азыктарынын ичинен инфляциянын негизги кыймылдаткычы болуп эсептелет.

Мында өтүп жаткан жылдын кыш айларында коронавирус инфекциясынын кайрадан жайылышы, АКШнын Кытайга каршы жаңы санкцияларды киргизиши жана бул өлкөлөр ортосунда “кансыз согуштун” башталуу коркунучу тобокелдик жаратууда.

5.2. Орто мөөнөткө каралган болжолдоо

2020-жылдын I чейрегинде Кыргыз Республикасынын экономикасынын тышкы жана ички шарттарынын өнүгүшү дүйнөдө жана региондо коронавирус инфекциясынын жайылышына каршы аракеттенүү чараларынын натыйжасында келип чыккан таасирлерден улам түптөлгөн.

Тышкы таасирлер жана өлкөдө коронавирус инфекциясынын жайылышына каршы аракеттенүү боюнча көрүлгөн чаралар – өлкөнүн айрым региондорунда өзгөчө абал жана өзгөчө жагдай режиминин киргизилиши экономикалык жигердүүлүктүн кыйла төмөндөшүн шарттады. Буга чейинки болжолдоодогу коронавирустун жайылышынын чектелүү гана терс таасири тууралуу божомолдор ишке ашкан жок. Учурдагы болжолдоолор боюнча аталган таасирлер 2021-жылдын ортосуна же акырына чейин уланышы божомолдонууда.

Дүйнөлүк товардык-чийки зат рынокторунда баалардын төмөн деңгээлине жана 2020-жылдын март-май айларына созулган карантинге байланыштуу, 2020-жылы тышкы чөйрө соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдөгү (Россия жана Казакстан) экономикалык жигердүүлүктүн төмөндөшү менен мүнөздөлөт. Мында соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдө экономикалык жигердүүлүктүн тезирээк калыбына келиши көбүрөөк карантиндик чаралардын натыйжалуулугунан жана 2020-жылдын IV чейрегиндеги эпидемиологиялык абалдан көз каранды болот.

Каралып жаткан болжолдоонун алкагында 2021-жылдын биринчи жарымында экономикалык жигердүүлүктүн толук масштабдуу калыбына келиши күтүлөт.

Расмий органдардын баа берүүсүнө ылайык, 2020-жылы Россия экономикасынын 4,0-6,0 пайыз деңгээлинде төмөндөөсү күтүлүүдө, ал эми 2020-жылы Казакстандагы ИДӨ динамикасы боюнча болжолдоолор 2020-жылы апрель айында жарыяланган ЭВФ болжолдоолоруна негизделген, анда 1,0-3,0 пайызга төмөндөө каралган.

Россияда экономикалык жигердүүлүктүн төмөндөшү Кыргыз Республикасына акча которуулардын түшүүсүнө тиешелүү таасирин тийгизет: 2019-жылдын ушул көрсөткүчүнө салыштырганда, 2020-жылы акча которуулардын таза агылып кирүүсүнүн азайышы болжолдонууда. 2020-жылы акча которуу көлөмүнүн төмөндөшү Россияда

экономикалык жигердүүлүктүн төмөндөшү эсебинен сыяктуу эле, орус рублинин АКШ долларына карата алсызданышы эсебинен да калыптанат.

Учурдагы болжолдоо раундуна ылайык алдыда боло турган айыл чарба сезонунда (2020-жылдын июлу – 2021-жылдын июну) дүйнөлүк азык-түлүк рыногундагы баалардын динамикасы тууралуу божомолдор, жалпысынан, туруктуу сакталып калат. Айрым азык-түлүк товарлар тобуна баалардын өсүшү өлкөдө өзгөчө абал режими киргизилер алдында суроо-талаптын кескин жогорулашына байланыштуу келип чыккан, бирок рынок аналитиктеринин болжолдоолору боюнча, 2020-жылы Россия жана Казакстандагы дан эгиндеринин жана чанактуу дан эгиндеринин түшүмү 2019-жылдагы жана андан ашык деңгээлде күтүлүүдө, бул 2020-жылы ЕАЭБ өлкөлөрүндө азык-түлүк товарларына баалардын турукташуусун шарттайт.

2020-жылдын биринчи жарымында мунай баасы коронавирус инфекциясынын жайылышына байланыштуу тышкы терс натыйжалардын таасири астында болот, жыйынтыгында, 2020-жылдын апрелинде мунай баасы бир баррель үчүн 20 АКШ долларынан төмөн деңгээлге жеткен. Өтүп жаткан жылдын май айында мунай баалары туруктуу өсүү трендин көрсөткөн, бул мунай казып алуу көлөмүн кыскартуу жөнүндө ОПЕК+ келишимине карата рыноктун реакциясы жана дүйнөдө экономикалык жигердүүлүктү калыбына келтирүү боюнча оптимизмдин күчөшүнө реакция болуп саналат. Учурдагы болжолдоодо 2020-2021-жылдары мунай баасынын, тиешелүүлүгүнө жараша, бир баррель үчүн 30 жана 40 АКШ доллары деңгээлинде сакталып калышы эске алынган.

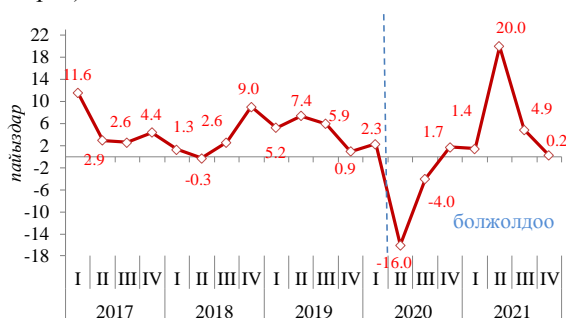
Кыргыз Республикасынын экономикасынын түзүмү иштелип чыгуучу болжолдоолордо тышкы сектордун параметрлеринин өзгөчө ролун шарттайт, глобалдуу экономикалык таасирлер шартында мындай параметрлер аныктоочу мааниге ээ болот. Тышкы экономикалык сектордун дүйнөлүк товардык-чийки зат рынокторундагы баа динамикасы, Кыргыз Республикасынын соода боюнча өнөктөш өлкөлөрүнүн экономикалык өнүгүүсүнүн келечеги жана дүйнөлүк экономиканын өнүгүүсүнүн дагы башка маанилүү индикаторлору сыяктуу мындай параметрлер боюнча болжолдоолору дүйнөлүк изилдөө агенттиктеринин/институттарынын, өлкөлөрдүн расмий органдарынын болжолдоолорунун жана эксперттик баа берүүлөрдүн негизинде берилет.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы тышкы экономикалык шарттардын ар кандай айкалышуусунун таасиринен улам, өлкө экономикасынын абалы боюнча сценарийлерге баа берет жана акча-кредит саясатынын багыттарынын тиешелүү варианттарын иштеп чыгат.

2020-2021-жылдарда соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн экономикасынын өсүшүнүн белгиленген тенденциясын, ошондой эле орто мөөнөттүү келечекте дүйнөлүк товардык-чийки зат рынокторундагы баа динамикасын эске алуу менен Кыргыз Республикасын 2020-2021-жылдар ичинде өнүктүрүүнүн негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөрүнүн төмөнкүдөй болжолдоосу иштелип чыккан.

5.2.1-график. Реалдуу ички дүң өнүмдү болжолдоо

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Түзүлгөн тышкы шарттар экономикалык жигердүүлүктүн кыйла төмөндөшүнө жана ИДӨнүн тиешелүү терс ажырымына алып келген.

2020-жылы ИДӨнүн 2019-жылга салыштырганда 4,0 пайызга жакын деңгээлде төмөндөшү күтүлөт, “Кумтөр” кен казып алуу ишканаларын эске албаганда, ИДӨнүн төмөндөөсү 5,0 пайызга жакын деңгээлде болжолдонууда.

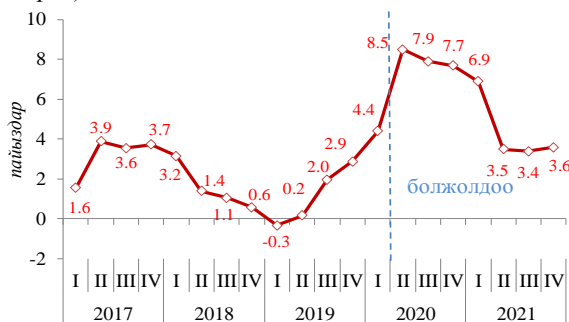
Экономикалык жигердүүлүктүн калыбына келүү тенденциясынын

өнүгүшү жөнүндө болжолдоолорду эске алуу менен, 2021-жылы реалдуу ИДӨнүн өсүш арымы 6,2 пайыз тегерегинде, “Кумтөр” ишканаларын эске албаганда ички дүң өнүмдүн өсүшү 6,7 пайыз деңгээлинде күтүлүүдө.

Дүйнөдө пандемиянын жайылышынын натыйжасында түптөлгөн учурдагы ички жана тышкы факторлорду эске алганда, Кыргыз Республикасынын экономикасындагы инфляция өтүп жаткан жылы 5-7 пайыз деңгээлиндеги максаттуу диапазондун жогорку чегине жетиши күтүлөт.

5.2.2-график. Инфляцияны болжолдоо

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

2020-жылы инфляциянын тездешинин негизги факторлору болуп, өтүп жаткан жылдын март-апрелинде өлкөнүн айрым региондоруна өзгөчө абал жана өзгөчө жагдай режими киргизилгендигине байланыштуу, азыктүлүк товарларына суроо-талаптын жогорулашы саналат, мында сомдун АКШ долларына карата алсызданышы да керектөө бааларынын өсүшүнө салым кошкон. Ошол эле учурда керектөө бааларынын өсүшү 2020-жылы ички

суроо-талаптын төмөндөшү менен бир аз орду жабылышы күтүлүүдө.

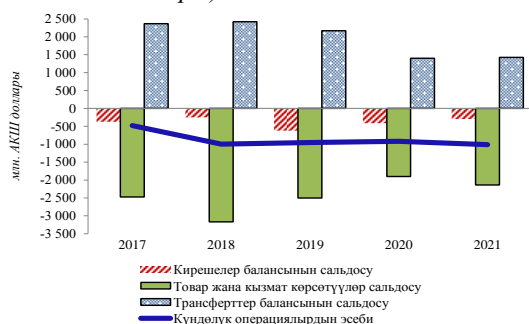
Ошентип, 2020-жылы жылдык орточо инфляция 7,0 пайыз тегерегинде күтүлөт, бул өткөн чейректеги болжолдоолорго салыштырганда 2,4 пайыздык пунктка жогору, ал эми жыл акырында инфляция (2020-жылдын декабры 2019-жылдын декабрына карата) 7,0-7,5 пайыз тегерегин түзүшү мүмкүн. 2021-жылы инфляциянын орточо мааниси 4,3 пайыз деңгээлинде жана жыл акырына карата 3,5-4,0 пайызга жакын мааниге жетиши күтүлөт.

2020-2021-жылдарга карата төлөм теңдемин болжолдоо (базалык сценарий)¹

2020-2021-жылдарга карата төлөм теңдеминин көрсөткүчтөрүнүн болжолдоосу дүйнөдө коронавирус пандемиясынан улам келип чыккан экономикалык жагдайга байланыштуу бир топ өзгөрүүлөргө учураган. COVID-19 инфекциясына каршы күрөшүү боюнча көрүлгөн чаралар, ошондой эле Кыргызстандын негизги өнөктөш өлкөлөрдүн экономикасына терс таасирин тийгизүүчү башка экономикалык факторлор 2020-жылы өлкөнүн тышкы секторунун болжолдоосун аныктоочу факторлордон болуп калган. 2020-жылга күндөлүк эсептин тартыштыгына баа берүү ИДӨгө карата 13,3 пайызды түзгөн, бул нарктык мааниде 1 026,8 млн АКШ долларын (7,7 пайызга өсүш) түзөт. Болжолдонуп жаткан мезгил ичинде эмгек мигранттарынын акча которууларынын келип түшүүсүнүн төмөндөшү менен катар эле, товарлардын жана кызмат көрсөтүүлөрдүн соода балансынын тартыштыгынын жогорулашы күтүлөт.

¹ Болжолдоо Улуттук банктын кошумча баа берүүлөрүн эске алуу менен түзүлгөн

5.2.3-график. Күндөлүк операциялар эсеби боюнча болжолдуу маалыматтар
(млн АКШ доллары)

позицияларды берүүлөрдүн азайышы экспорт динамикасына олуттуу таасирин тийгизет. Буга байланыштуу, жыл жыйынтыгы боюнча алтынды эске албаганда, экспорттун терс өсүш арымы 19,9 пайыз өлчөмүндө күтүлүүдө. Ал эми болжолдоолор боюнча, алтынды берүү көлөмү, ага кошо дүйнөлүк баалардын өсүшүнүн эсебинен 2020-жылы экспортко олуттуу салымын кошот.

Коронавирус инфекциясынын жайылышына каршы көрүлгөн чараларга байланыштуу чек ара аркылуу өтүүнүн чектелиши, өлкөдө иш жигердүүлүктүн төмөндөшүнөн улам, ички суроо-талаптын азайышы импорт боюнча болжолдоого АКШ долларынын улуттук валютага карата бекемделишине караганда көбүрөөк таасирин тийгизет. Импорттун азайышы анын бардык функционалдык категорияларынын эсебинен 15,1 пайызды түзүшү күтүлөт. Мындан тышкары, мунайзаттарынын өсүш арымынын терс динамикасы энергия продукцияларын берүүнүн айкын көлөмү кыскарышы эсебинен сыяктуу эле, дүйнөлүк баалардын төмөндөшү эсебинен да күтүлөт. Ал эми башка товарлардын импортунун кыскарышы 11,5 пайыз деңгээлинде болжолдонууда.

Россия Федерациясындагы экономикалык төмөндөө жана карантиндик чаралардан улам мигранттардын жумуш орундарын жоготуусу, ошондой эле орус рублинин АКШ долларына карата девальвациясы тууралуу күтүүлөр күндөлүк трансферттердин таза агымы боюнча болжолдоону аныктады. 2020-жылы трансферттердин жеке секторго таза агылып кирүүсүнүн төмөндөшү 30,0 пайыз тегерегин түзөт. Расмий трансферттердин агылып кирүүсү да 2019-жылдагыдан төмөн деңгээлде күтүлөт.

Өлкөлөр тарабынан киргизилген чектөөлөр жана чек аралардын жабылышы туризмге, мейманкана бизнесине, жүргүнчү жана жүк ташуу көлөмүнө сезилерлик терс таасирин тийгизип, “кыдыруулар” жана “транспорт кызмат көрсөтүүлөрү” сыяктуу статьялар эсебинен эл аралык кызмат көрсөтүүлөр балансынын тартыштыгын көбөйтөт.

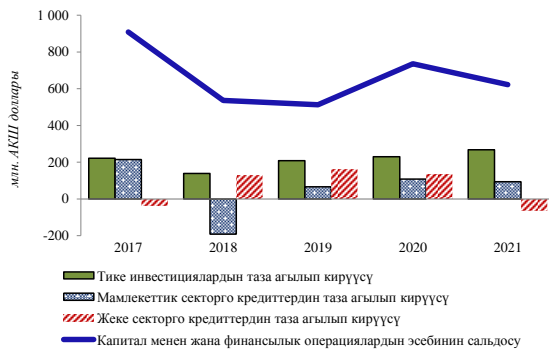
2020-жылы күндөлүк эсептин тартыштыгын капитал жана финансылык операциялардын эсеби боюнча капиталдын агылып келишинин эсебинен жабуу жетишсиз болот жана кошумча каржылоону талап кылат. Финансылык эсеп боюнча капиталдын келип түшүүсүнүн негизги көлөмү, күтүлгөндөй эле, тике жана башка инвестициялардын эсебинен камсыз болот.

«Башка инвестициялар» статьясынын сальдосу мамлекеттик сектордун чет өлкө милдеттенмелеринин көбөйүшүнүн таасири астында, анын ичинде коронавирус пандемиясына каршы күрөшүүгө донорлордун каражатын тартуунун эсебинен түзүлөт. Ошондой эле жеке секторго да каражаттардын агылып кирүүсү күтүлөт, мында буга чейин алынган кредиттерди тейлөө көлөмү маанилүү деңгээлде сакталат.

Региондогу иш боюнча жигердүүлүктүн жана тышкы суроо-талаптын кыскарышы 2020-жылга экспорт боюнча болжолдоолорго баа берүүлөрдүн төмөндөшүнө таасирин тийгизген. Экспорт көлөмү 2019-жылдагы деңгээлден 7,8 пайызга төмөн түптөлүшү күтүлүүдө.

Текстиль жана кийим тигүү өндүрүшүнүн калыптанып калган экспорттук позицияларын, айыл чарба товарларын, ошондой эле реэкспорттук

5.2.4-график. Капитал менен операциялар жана финансылык эсеп боюнча болжолдуу маалыматтар
(млн АКШ доллары)

Ошентип, 2020-жылдын жыйынтыгы боюнча төлөм теңдеминин сальдосу, анын ичинде ЭВФтин каржылоосун эске алуу менен, 235,2 млн АКШ доллары өлчөмүндө терс мааниде күтүлөт.

2020-жылы коронавирүс пандемиясынын таасиринде түптөлүүчү экономикалык абал тышкы экономикалык көрсөткүчтөрдү калыбына келтирүү үчүн кыйла узак убакытты талап кылат. Ошондуктан, 2021-жылга карата төлөм теңдеминин статьялары боюнча болжолдоолор чектелген деңгээлде сакталат. Күндөлүк

операциялардын тартыштыгы ИДӨгө карата 11,4 пайыз деңгээлинде күтүлөт. Тоо кен өндүрүшүнүн өнүгүүсүнөн улам тышкы суроо-талаптын акырындап жандандырылышы, жалпысынан, экспорттун 8,6 пайызга өсүшүнө өбөлгө түзөт. Өлкөдө экономикалык өсүштүн калыбына келтирилиши чектөө чараларынын токтотулушу менен бирге импорттун 6,1 пайызга өсүшүнө шарт түзөт.

Натыйжада, соода балансынын терс сальдосунун көбөйүшү 3,9 пайыз деңгээлинде болжолдонуп жатат. Мында күтүлүп жаткандай эле, тышкы соода жүгүртүү көлөмү 2019-жылдагыдан төмөн деңгээлде сакталып калат.

2021-жыл ичинде эмгек мигранттарынын негизги реципиент өлкөлөрүнүн экономикасынын акырындап калыбына келиши болжолдонууда. Бирок карантиндик чаралар учурунда мигранттардын жумуш орундарын жоготуусу алардын кирешесинин деңгээлине терс таасирин тийгизүүсүн улантат, натыйжада, жеке трансферттердин таза агылып кирүүсүнүн өсүшү 2020-жылдын төмөн базасынын таасирин эске алуу менен, 12,7 пайыз деңгээлинде күтүлүүдө.

Капитал жана финансылык операциялар эсеби боюнча капиталдын агылып кирүүсү 2020-жылдын деңгээлинен жогору болот. Алар боюнча келип түшүүлөрдүн олуттуу бөлүгүн тике чет өлкө инвестициялары жана мамлекеттик сектордун кредиттери камсыздашат. Жеке сектор тарабынан кредиттерди тейлөөнүн өсүү тенденциясы сакталат.

Төлөм теңдеминин жалпы сальдосу 2021-жылы 32,5 млн АКШ доллары өлчөмүндө терс мааниде болжолдонууда.

Кыргыз Республикасынын төлөм теңдеминин 2020-2021-жылдарга иштелип чыккан болжолдоосунда төмөнкү тобокелдиктер сакталат:

- коронавирүс пандемиясына байланыштуу белгисиздик жагдайдын буга чейин болуп көрбөгөн деңгээли;
- «Кумтөр» алтын кенин казып алууга жана баалуу металлдардын башка кен казып алуу жерлерине байланыштуу тобокелдиктер;
- мунай менен алтынга дүйнөлүк баалардын өзгөрүлмөлүүлүгү;
- соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдө экономикалык абалдын начарлашы;
- мамлекеттик секторго чет өлкө кредиттеринин пландаштырылган көлөмдөрүнүн толук өздөштүрүлбөшү;
- мамлекеттик жана мамлекеттик эмес секторлордун кредиттеринин тейлөө көлөмүнүн өсүшү;
- соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн алмашуу курсунун өзгөрүлмөлүүлүгү.

1-тиркеме. Негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөр

(эгерде башкасы көрсөтүлбөсө, өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек ичинде)

		2018				2019				2020
		I кв.	II кв.	III кв.	IV кв.	I кв.	II кв.	III кв.	IV кв.	I кв.
Көрсөткүчтөрдүн аталышы	Өлчөө бирдиги	2018				2019				
		I ч.	II ч.	III ч.	IV ч.	I ч.	II ч.	III ч.	IV ч.	I ч.
1. Сууро-галап жана сунуш¹ <i>(эгерде башкасы көрсөтүлбөсө, реалдуу өсүш арымы)</i>										
Номиналдык ИДӨ, чейрек ичинде	млн сом	105 149,0	123 373,9	159 387,3	181 475,4	106 173,5	128 540,3	168 582,8	186 745,8	109 989,8
ИДӨ	%	1,3	-0,3	2,6	9,0	5,2	7,3	5,9	0,9	1,5
Кумтөрдү эске албаганда, ИДӨ	%	3,2	2,3	3,4	5,3	1,3	2,9	5,1	4,7	0,8
Ички керектөө	%	1,9	4,3	3,3	2,6	0,0	1,4	3,5	0,3	
Инвестициялар	%	88,4	-5,9	-7,9	8,4	-20,6	-10,9	6,3	1,9	
Таза экспорту	%	69,6	12,5	-2,8	3,1	-28,6	-11,1	-6,8	3,1	
<i>ИДӨнүн өндүрүүсү:</i>										
Айыл чарба	%	0,7	1,6	3,2	2,8	1,1	2,6	2,8	2,9	1,4
Өнөр жай	%	0,3	-8,9	1,0	22,3	15,2	25,9	10,6	-13,5	1,1
Курулуш	%	1,4	4,2	5,0	12,6	3,3	7,4	12,4	12,6	-2,6
Кызмат көрсөтүү	%	1,8	2,1	2,3	4,2	1,3	1,6	4,5	3,4	2,1
анын ичинде соода жүргүзүү	%	3,7	4,8	4,7	7,7	3,9	4,6	4,3	6,0	4,3
2. Баалар²										
Керектөө баа индекси (КБИ)	%	103,1	101,4	101,1	100,9	99,7	100,2	101,9	102,8	104,4
Керектөө баа индекси (КБИ), мезгилдин акырына карата жылдык мааниде	%	102,7	100,8	101,2	100,5	99,3	100,9	102,3	103,1	102,7
Базалык КБИ	%	102,8	103,1	102,5	100,4	101,0	100,8	101,2	102,2	103,5
<i>КБИ, товарлар жана кызмат көрсөтүүлөрдүн негизги топтору боюнча:</i>	%									
Азык-түлүк товарлары	%	101,2	96,5	96,4	101,1	97,1	99,7	103,5	105,3	108,1
Азык-түлүктөн башка товарлар	%	103,0	103,2	103,0	101,6	101,1	99,8	100,4	100,4	100,9
Алкогоолдук ичимдиктер, тамеки	%	106,5	109,1	108,4	100,3	104,7	104,0	103,8	103,5	104,2
Тейлөө	%	106,9	107,3	106,1	99,4	101,3	99,9	99,8	100,3	101,0
<i>КБИ, мүнөздөмөсү боюнча классификациялоо:</i>										
Акцизлик товарлар	%	106,5	109,2	109,2	107,7	104,5	102,9	102,2	101,8	103,1
Жөнгө салынуучу баа	%	100,6	100,9	100,8	101,1	100,9	100,8	100,9	101,5	102,7
Инфляциянын рыноктук деңгээли	%	105,3	105,5	104,7	102,6	101,2	99,8	100,3	100,5	100,8
3. Тышкы сектор³										
Соода балансы	%	-35,2	-36,7	-37,0	-36,7	-34,6	-32,7	-31,3	-30,4	-27,4
Күндөлүк операциялар эсеби	%	-10,9	-12,3	-13,4	-12,1	-10,0	-10,1	-10,5	-11,3	-9,1
Товарлар жана кызмат көрс. экспорту	%	33,6	34,4	33,1	33,2	34,7	35,1	36,7	36,7	35,8
Товарлар жана кызмат көрс. импорту	%	70,1	72,7	71,5	71,6	70,3	68,3	68,0	66,3	62,8
4. АКШ долларынын алмашуу курсу (бир мезгилдин акырына карата)	сом	68,4325	68,1800	69,2773	69,8500	69,8496	69,4928	69,7039	69,6439	80,8100
5. Монетардык сектор										
Улуттук банктын эсептик чени, мезгилдин акырына карата	%	5,00	4,75	4,75	4,75	4,50	4,25	4,25	4,25	5,00
"Овернайт" депозити боюнча чен, мезгилдин акырына карата	%	0,25	0,25	0,25	1,50	1,50	1,75	2,00	2,00	2,75
"Овернайт" кредити боюнча чен, мезгилдин акырына карата	%	6,25	6,00	6,00	6,00	6,00	5,75	5,75	5,75	5,75
Банктар аралык кредит рыногундагы орточо алынган пайыздык чендер, чейрек ичинде	%	2,73	2,40	2,17	2,22	2,26	3,02	3,26	3,50	3,55
<i>анын ичинде:</i>										
РЕПО бүтүмдөрү боюнча	%	2,73	2,48	2,17	2,22	2,25	3,02	3,27	3,50	3,55
улуттук валютада кредиттер боюнча	%	-	0,00	-	-	2,30	2,30	-	-	-
чет өлкө валютасында кредиттер боюнча	%	-	-	-	-	3,50	2,88	3,36	-	-
7 күндүк нота боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	2,40	2,31	1,90	3,03	3,67	3,59	3,79	3,76	3,97
14 күндүк нота боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	-	-	-	3,36	-	-	-	3,78	4,15
28 күндүк нота боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	3,83	3,30	1,86	3,65	3,93	4,18	4,10	4,00	4,31
91 күндүк нота боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	4,99	4,73	4,00	4,66	4,48	4,20	4,25	4,23	4,48
182 күндүк нота боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	-	-	4,73	4,75	4,50	-	-	-	-
Акча базасы	%	16,2	6,7	2,6	6,3	6,0	13,0	14,3	11,0	13,6
Банктардан тышкары акчалар (M0)	%	15,7	5,8	2,5	0,4	5,2	11,1	12,7	13,2	14,9
Акча топтому (M1)	%	19,6	10,5	4,2	3,0	5,2	9,6	13,9	14,8	14,0
"Тар" мааниде колдонулуучу акча массасы (M2)	%	21,1	14,6	8,0	8,2	10,3	13,2	17,4	17,6	15,9
Акча массасы (M2X)	%	16,9	11,6	6,2	5,5	5,5	8,8	14,7	12,8	16,7

¹ Улуттук Статистика Комитетинин маалыматы боюнча Кыргыз Республикасынын Улуттук Банктын эсептик көрсөткүчтөрү

² Булагы: Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети

³ ИДӨгө карата катыш акыркы төрт чейректи камтыган өзгөрүлмө жылдык маалыматтардын негизинде эсептелинген. I-чейректин алдын ала алынган маалыматтары.

2-тиркеме. Глоссарий

Базалык инфляция – бул, баанын кыска мөөнөттүү, түзүмдүк жана сезондук өзгөрүүлөрүн эске албаган инфляция: инфляция көрсөткүчүн эсептөөдөн сезондук, тышкы факторлор жана административдик белгиленген тарифтер менен шартталган товарларга баанын өсүшү алынып салынат.

Мамлекеттик казына векселдери (МКВ) – Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн кыска мөөнөттүү (3, 6 жана 12 айлык) дисконттук мамлекеттик баалуу кагаздары. Кыргыз Республикасынын Финансы министрлиги МКВ эмитенти болуп саналат. МКВ Улуттук банк тарабынан өткөрүлгөн аукциондор аркылуу жума сайын жайгаштырылат. Аукциондорго тике катышуучулар катышуу укугуна ээ. Юридикалык жактар сыяктуу эле, жеке адамдар да Кыргыз Республикасынын МКВ ээсинен боло алышат. Чет өлкө инвесторлорунун МКВ рыногуна кирүү мүмкүнчүлүгү чектелген эмес. МКВнын экинчилик рыногундагы бүтүмдөр Улуттук банктын автоматташтырылган тоорук системасы аркылуу жүзөгө ашырылат, ал катышуучуларга өз жумуш ордуларынан МКВны сатып алуу/сатуу боюнча операцияларды ишке ашырууга мүмкүнчүлүк берет.

Мамлекеттик казына облигациялары (МКО) – Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн пайыздык кирешеси (купон) менен, ошондой эле жүгүртүү мөөнөтү бир жылдан жогору болгон узак мөөнөттүү мамлекеттик баалуу кагаздары. Кыргыз Республикасынын Финансы министрлиги МКО эмитенти болуп саналат. Улуттук банк МКОнун чыгарылыштарын тейлөө боюнча башкы агент болуп саналат.

Акча базасы – Улуттук банктын жүгүртүүгө чыгарылган нак акча боюнча милдеттенмеси жана Улуттук банктын башка депозиттик корпорациялар алдындагы улуттук валютадагы милдеттенмеси.

Акча топтому – ликвиддүүлүк деңгээли боюнча классификацияланган акча массасы: M0; M1; M2; M2X.

M0 – банктардан тышкаркы нак акча.

M1 – M0 + резиденттердин улуттук валютадагы которулма депозиттери.

M2 – M1 + резиденттердин улуттук валютадагы мөөнөттүү депозиттери.

M2X – M2 + резиденттердин чет өлкө валютасындагы эсептешүү (күндөлүк) эсептери жана депозиттери.

M2X акча топтомуна камтылган депозиттер – жеке адамдардын жана юридикалык жактардын депозиттери, ошондой эле башка финансы-кредит мекемелеринин депозиттери, мында Өкмөттүн жана резидент эместердин депозиттери алынып салынат.

Башка депозиттик корпорациялар – борбордук банктан башка, бардык финансылык корпорациялар-резиденттер, финансылык ортомчулук алардын ишинин негизги түрү болуп саналат жана алар кеңири мааниде колдонулуучу акча массасынын (M2X) улуттук аныктамасында камтылган милдеттенмелерди чыгарышат.

Долларлашуу – өзүнүн улуттук валютасына ээ өлкөнүн ички акча жүгүртүүсүндө АКШ долларынын кеңири колдонулушу.

Инфляция - белгилүү бир убакыт аралыгында баалардын жалпы деңгээлинин өсүш тенденциясы, ал товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр куржунунун үй чарбаларынын керектөө чыгашаларынын түзүмүндө салмактанып алынган наркын эсептөөнүн

негизинде өлчөнөт. Кыргыз Республикасында инфляция деңгээлин мүнөздөгөн көрсөткүч болуп керектөө баа индекси саналат.

Номиналдуу эффективдүү алмашуу курсунун индекси (НЕАК) – бул, номиналдуу алмашуу курсунун салмактанып алынган орточо маанисин түшүндүрөт. Анда кароого алынып жаткан өлкөдө орун алып турган баанын соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдөгү баага карата өзгөрүү тенденциясы эске алынбайт.

Керектөө баа индекси – керектөөчү тарабынан өндүрүштүк эмес максатта сатылып алынган товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр топтомунун наркынын өзгөрүүсү чагылдырылат. Бул көрсөткүч инфляцияны өлчөө ыкмаларынын бири болуп саналат, ал калк тарабынан керектелген негизги товарлар куржунунун баасына салыштырууга негизделген жана чогуу алгандагы керектөөдө бул товарлардын салыштырма салмагына ылайык салмактанып алынган.

Реалдуу эффективдүү алмашуу курсунун индекси (РЭАК) – бул номиналдуу эффективдүү алмашуу курсунун, соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдө орун алып турган баанын салыштырмалуу өзгөрүүсүнө ылайык келген өлчөмгө корректировкаланган, орточо салмактанып алынган маанисин түшүндүрөт. РЭАК өлкө валютасынын соода боюнча алдыңкы өнөктөш өлкөлөрдүн валюталарына карата салмактанып алынган реалдуу алмашуу курстарын эсептөөнүн негизинде аныкталат.

Core CPI индекси – бул азык-түлүк товарларына, электр энергиясына, газга жана отундун башка түрлөрүнө карата наркты эске алуусуз баалар.

Ноталар – бул Улуттук банк тарабынан жүгүртүүгө чыгарылган дисконттук баалуу кагаздар. Улуттук банктын Акча-кредиттик жөнгө салуу комитетинин чечими боюнча, ноталар 7 күндөн 364 күнгө чейинки мөөнөткө чыгарылат. Ноталар боюнча максималдуу кирешелүүлүк аукцион өткөрүлгөн күнгө карата аныкталган эсептик ченге барабар өлчөмдө белгиленет.

Репо шарттарындагы операция – келечекте белгилүү бир күнү, алдын ала макулдашылган баада кайра сатуу/сатып алуу милдеттенмеси менен экинчилик рыногунда мамлекеттик баалуу кагаздарды сатып алуу/сатуу операциясы.

Төлөм теңдеми – резиденттер жана резидент эместер ортосунда белгилүү бир мезгил ичинде ишке ашырылган экономикалык операциялардын суммардык түрүн чагылдырган отчет.

Төлөм теңдеминин сальдосу – чет өлкөлөрдөн түшүүлөр менен чет өлкөлөргө төлөмдөр ортосунда келип чыккан айырма.

Соода балансынын сальдосу – экспорт жана импорт наркы ортосунда келип чыккан айырма.

Эсептик чен – бул, акча кредит саясатынын инструменти, ал борбордук банк тарабынан белгиленген пайыздык ченди билдирет жана экономикада акча ресурстарынын наркын аныктоодо базалык багыт берүүчү катары кызмат кылат.

3-тиркеме. Кыскартылган сөздөрдүн тизмеси

АКШ	Америка Кошмо Штаттары
ЕАЭБ	Евразия экономикалык бирлиги
ИДӨ	ички дүң өнүм
КБИ	керектөө баа индекси
КММ	күйүүчү-майлоочу материалдар
КНС	кошумча нарк салыгы
КР УСК	Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети
МКВ	мамлекеттик казына вексели
МКО	мамлекеттик казына облигациясы
НЭАК	номиналдуу эффективдүү алмашуу курсу
ОПЕК	Мунайды экспорттоочу өлкөлөр уюму
РЭАК	реалдуу эффективдүү алмашуу курсу
Улуттук банк	Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы
ФОб	Экспортёр өлкөнүн чек арасындагы баа (free on board)
ФРС	АКШнын Федералдык резерв системасы
FAO (FAO)	Food and Agricultural Organization of the United Nations